

MONIALAINEN YHTEISTYÖ HUOSTAANOTETUN
LAPSEN ASIOISSA

Varhaiskasvatuksen opettajan, sosiaalityöntekijän ja
perhehoitajan kokemuksia

Berg-Pasanen Pauliina
Kohvakka Maija

Opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

2019

Sosiaalialan koulutus
Sosionomi (AMK)

Tekijät	Pauliina Berg-Pasanen & Maija Kohvakka	2019
Ohjaajat	Susanna Helavirta & Seija Järvi	
Työn nimi	Monialainen yhteistyö huostaanotetun lapsen asioissa. Varhaiskasvatuksen opettajan, sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan kokemuksia.	
Sivu- ja liitesivumäärä	61 + 3	

Opinnäytetyössä selvitetään monialaisen yhteistyön tekemisen näkökulmia varhaiskasvatusikäisen huostaanotetun lapsen asioita hoidettaessa. Työssä tarkastellaan lapsen verkostoon kuuluvista henkilöistä varhaiskasvatuksen opettajan, perhehoitajan ja sosiaalityöntekijän rooleja ja tehtäviä sekä monialaisen yhteistyön toimintakäytäntöjä. Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda näkyväksi käytännön työtä tekevien toimijoiden näkemyksiä ja kokemuksia monialaisen yhteistyön tekemiseen liittyen. Nämä tiedot ovat hyödyllisiä jokaiselle monialaiseen työskentelyyn osallistuvalla toimijalla.

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksenä on, miten monialainen yhteistyö toteutuu huostassa olevan lapsen varhaiskasvatuksessa. Tutkimuskysymykseen etsitään vastauksia käyttäen yhteisen tutkimisen haastattelumenetelmää, jossa asiantuntijat keskustelevat yhdessä aiheesta. Tutkimusaineisto koostuu yhdestä yhteisen tutkimisen haastattelussa kerätyistä materiaalista. Yhteisen tutkimisen haastattelussa keskustelijoina ovat varhaiskasvatuksen opettaja, sosiaalityöntekijä sekä perhehoitaja. Aineisto on analysoitu sisällönanalyysiä käyttäen. Aineiston perusteella monialaisen yhteistyön tekemistä pidetään todella tärkeänä huostassa olevan lapsen asioita hoidettaessa, mutta yhteistyö ei aina toteudu toivotulla tavalla ja sen toimivuuden koetaan olevan osin sattumanvaraista. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ohjautuu aineiston perusteella usein perhehoitajalle, vaikka kyseinen vastuu kuuluisi lain mukaan sosiaalityöntekijälle.

Opinnäytetyön orientaatioperustana on monialainen ja moniammatillinen yhteistyö, varhaiskasvatus, sekä huostaanotto ja sijaishuolto lastensuojelun toimialueelta. Moniammatillista yhteistyötä tarkastellaan opinnäytetyössä osittain, jotka ovat yhteistyön velvoittavuus, yhteistyön merkitys toimijoille, yhteistyön käytännöt ja tiedonkulku sekä yhteistyön kehittäminen. Opinnäytetyössä varhaiskasvatuksen toimintaympäristöksi on valittu päiväkotia ja sijaishuollon toimijoista mukana on perhehoito, mikä perustuu perhehoidon ensisijaisuuteen sijaishuollon järjestämisen tapana.

Avainsanat: monialainen yhteistyö, varhaiskasvatus, lastensuojelu, huostaanotto, sijaishuolto, perhehoito, yhteistutkiminen.

Degree Programme of Social
Services
Bachelor of Social Services

Authors	Pauliina Berg-Pasanen & Maija Kohvakka	2019
Supervisors	Susanna Helavirta & Seija Järvi	
Subject of thesis	Multidisciplinary cooperation case of children taken into custody. Experiences of a teacher of early childhood education, social worker and foster parents.	
Number of pages	61 + 3	

The thesis explores the perspectives of multidisciplinary cooperation in the care of children taken into custody at an early age. The work examines the roles, responsibilities and practices of teachers of early childhood, foster parents and social workers in multidisciplinary collaboration. The purpose of this thesis is to present the views and experiences of the participants in multidisciplinary collaboration. This information can be useful to any participant in multidisciplinary work.

The research question of this thesis is how multidisciplinary cooperation is realized in early childhood education in the case of custody. We used the joint research interview method to get the answer to the research question includes experts discuss the topic together. The research material consists of material collected during the joint research interview. The interviewees in the joint research interview are the early childhood education teacher, social worker and foster parents. The data has been analyzed using content analysis. Based on the material, multidisciplinary cooperation is considered to be very important in the care of a child in custody, but the cooperation is not always implemented as expected and its functioning is considered to be partly random. The responsibility for cooperation, based on the material, often rests with the foster parents, even though the social worker is legally responsible.

The orientation of the thesis is multidisciplinary and multi-professional cooperation, early childhood education, custody and foster care in the field of child protection. Multidisciplinary cooperation is examined in the thesis by sub-areas, which are the obligation to cooperate, the importance of cooperation for the actors, the cooperation practices and flow of information and the development of cooperation. In the thesis early childhood education is restricted to the kindergarten as an operating environment and foster care is restricted to family care. This is based on the priority of family care as a way of organizing a service.

Keywords: multidisciplinary and multi-professional cooperation, early childhood education, child protection, taken into custody, foster care, family care, joint research.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	TYÖN TAVOITE JA TAUSTA	7
2.1	Tutkimuskysymys	7
2.2	Katsaus monialaisen yhteistyön kehittämishankkeista	8
2.3	Eettiset näkökulmat oppinäytetyössä.....	10
3	MONIALAINEN YHTEISTYÖ.....	14
3.1	Monialainen ja moniammatillinen työskentely	14
3.2	Monialaisen yhteistyön velvoittavuus	18
3.3	Monialainen yhteistyö ja tietosuoja	20
3.4	Monialaisen yhteistyön haasteet.....	21
4	VARHAISKASVATUS.....	23
4.1	Varhaiskasvatuksen tavoitteet ja järjestäminen	23
4.2	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	24
4.3	Monialainen yhteistyö varhaiskasvatuksessa	27
5	LASTENSUOJELU	29
5.1	Huostaanotto lastensuojelun tehtävänä	29
5.2	Sosiaalityöntekijän rooli ja vastuu	31
5.3	Monialainen yhteistyö lastensuojelussa	33
6	SIJAISHUOLTO.....	36
6.1	Sijaishuollon järjestäminen	36
6.2	Sijaisperheen vanhempien rooli ja vastuu.....	38
6.3	Monialainen yhteistyö sijaishuollossa	39
7	TUTKIMUSMENETELMÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	41
7.1	Yhteisen tutkimisen haastattelu	41
7.2	Yhteisen tutkimisen haastattelun toteutus.....	43
7.3	Aineiston analysointi	45
8	TUTKIMUSTULOKSET	46
8.1	Yhteistyön velvoittavuus	46
8.2	Yhteistyön merkitys toimijoille	48
8.3	Yhteistyön käytännöt ja tiedonkulku.....	49
8.4	Yhteistyön kehittäminen.....	51
9	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	54
	LÄHTEET.....	57
	LIITTEET	61

1 JOHDANTO

Opinnäytetyössä tarkastelemme yhteistyön toimivuutta ja haasteita tilanteissa, joissa työskennellään huostaanotetun, sijaishuollossa olevan varhaiskasvatusikäisen lapsen asioiden parissa päiväkodissa. Uusi lastensuojelulaki ja varhaiskasvatussuunnitelma nostavat esille monialaisen yhteistyön merkityksen, kun puhutaan lapsen edun ensisijaisuudesta (Laki lastensuojelulain muuttamisesta 2019 52 a §, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 33 - 34). Työssämme tarkastelemme lapsen verkostoon kuuluvista henkilöistä erityisesti varhaiskasvatuksen opettajan, sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan rooleja ja tehtäviä sekä toimintakäytäntöjä monialaista yhteistyötä tehtäessä. Toimijoilla on erilaiset roolit myös lakien asettamissa puitteissa. Opinnäytetyössä tutkimme, miten varhaiskasvatuksen, sosiaalihuollon ja sijaisvanhempien välinen yhteistyö käytännössä toimii. Opinnäytetyössä rajaamme varhaiskasvatuksen koskemaan päiväkotia. Yksittäiselle varhaiskasvatuksen opettajalle tilanne, jossa hän toimii sijaishuollossa olevan lapsen asioiden parissa, voi olla melko harvinainen, koska sijaishuollossa olevia varhaiskasvatusikäisiä lapsia on noin 0,2-0,5% kustakin ikäluokasta (Lastensuojelu 2017). Toivomme, että opinnäytetyöstämme on käytännön apua näihin tilanteisiin sekä kaikille monialaisen yhteistyön tekemiseen osallistuville toimijoille siten, että lapsen etu parhaalla mahdollisella tavalla toteutuu. Päiväkoti tarjoaa lapselle turvallisen ja virikkeellisen kasvupaikan kasvaa ja kehittyä. Varhaiskasvatuksessa lapsi pääsee rakentamaan turvallisia ihmissuhteita, joiden merkitys erityisesti sijaishuollossa olevalle lapselle on suuri. Sijaishuollon tarkoituksena on turvata jokaiselle lapselle turvallinen ja tasapainoinen lapsuus. Lapsen sijaishuolto voidaan toteuttaa joko perhehoitona, laitoshoitona tai muulla lapsen tarpeiden mukaisella tavalla. Opinnäytetyössä tarkastelemme ainoastaan perhehoitoa sijaishuollon toteuttamistavoista, koska perhehoito on ensisijainen sijaishuollon järjestämistapa. (Lastensuojelulaki 2007, 50 §.)

Opinnäytetyössä avaamme tutkimuksemme lähtökohtia, teoreettista viitekehystä sekä esittelemme tutkimusmenetelmän ja kerromme sen toteutumisesta ja

tuloksista. Työn lopussa esitämme johtopäätöksiä tutkimuksemme tuloksista ja avaamme omia ajatuksiamme pohdintaan. Opinnäytetyön tulokset ovat tärkeitä eri toimijoiden yhteistyön tekemisen ja kehittämisen kannalta, ja on tärkeä nähdä lapsen tukeminen yhteistyökysymyksenä, jotta lapsen tukeminen päiväkodin ja perhehoidon arjessa oikealla tavalla toteutuu. Opinnäytetyömme antaa eri toimijoille mahdollisuuden tarkastella heidän välistään yhteistyötä ja kehittää näin myös heidän omia toimintatapojaan. Tämän lisäksi opinnäytetyömme vastauksista voivat hyötyä sekä päiväkodit, että kaikki varhaiskasvatuksen yhteistyötahot.

2 TYÖN TAVOITE JA TAUSTA

2.1 Tutkimuskysymys

Tutkimuksemme tavoitteena oli selvittää, miten monialainen yhteistyö toteutuu huostassa olevan lapsen varhaiskasvatuksessa. Olimme kiinnostuneita kuulemaan, millaisia erilaisia toimintakäytänteitä eri toimijoiden; perhehoitajien, sosiaalityöntekijöiden ja varhaiskasvatuksen opettajien välillä on, jotta lapsen etua voidaan toteuttaa parhaalla mahdollisella tavalla. Tämän lisäksi olimme kiinnostuneita kuulemaan, millaisia haasteita toimijat ovat kohdanneet, silloin kun puhutaan monialaisesta yhteistyöstä huostaanotetun lapsen asioissa. Käytännön työtä perhehoidossa ja varhaiskasvatuksessa tekevien toimijoiden kanssa käymämme ajatustenvaihdon perusteella yhteistyön tekemiseen liittyy usein epätietoisuutta, joten asian selvittämisen koimme hyvin tarpeelliseksi tämänkin vuoksi. Moniammatillisen yhteistyön toimivuuden selvittäminen on ajankohtaista myös siitä näkökulmasta, että lastensuojelulakiin tulee vuoden 2020 alusta lukien lisäys, jonka mukaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tulee muun muassa tehdä yhteistyötä varhaiskasvatuksen järjestäjän kanssa lapsen kodin ulkopuolisen sijoituksen aikana ja että lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sijaishuollossa vastaavan työntekijän tulee toimia yhteistyössä varhaiskasvatuksen järjestäjän kanssa.

Tutkimuskysymyksemme olemme asettaneet seuraavasti:

1. Miten monialainen yhteistyö toteutuu huostassa olevan lapsen varhaiskasvatuksessa?

Tutkimuskysymykseen etsimme vastausta käyttäen yhteisen tutkimisen haastattelumenetelmää siten, että monialaisen yhteistyön toimijoista varhaiskasvatuksen opettaja, perhehoitaja ja sosiaalityöntekijä keskustelivat haastattelukysymysten pohjalta aiheesta.

2.2 Katsaus monialaisen yhteistyön kehittämishankkeista

Lastensuojeluun, varhaiskasvatukseen ja sijaishuoltoon liittyviä tutkimuksia on olemassa runsaasti, mutta opinnäytetyöprosessimme aikana emme törmänneet tutkimuksiin tai hankkeisiin, jotka keskittyisivät juuri näiden kolmen toimijan väliseen yhteistyöhön tai jopa koko verkoston väliseen keskinäiseen yhteistyöhön. Tähän olemme tuoneet esille muutaman hankkeen ja tutkimuksen, joissa monialaista yhteistyötä käsitellään ja joiden tuloksista myös useamman toimijan yhteistyötä yhtäaikaisesti tarkasteltaessa voi hyötyä.

Pääkaupunkiseudulla on toteutettu Kehrä II hanke vuosina 2011-2013. Hanke on Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämisohjelma Kasteen sekä sen alla toimivan Lapsen äänen osahanke. Hankkeen tarkoituksena on ollut kehittää asiakasosallisuutta monitoimijaisessa yhteistyössä. Suuri painoarvo on lapsen ja perheen äänen kuulemisessa sekä heidän mukaansa ottaminen palveluiden kehittämiseen ja tuottamiseen. Hanketta on toteutettu eri toimijoiden kesken Helsingissä, Vantaalla ja Espoossa. Hankkeen myötä Vantaalle on toteutettu perheen, varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välille monitoimijaisen yhteistyön malli. Vantaan osalta lähtökohtia hankkeen toteuttamiselle oli se, että yhteisten asiakasperheiden kanssa työskentely oli irrallista, jonka vuoksi kokonaiskuva lapsen ja perheen tilanteesta oli hajanainen. Esiin tuli myös epäkohta siitä, kuinka vähän yhteistyökumppanin työstä tiedettiin. Hankkeen kehittämistavoitteiksi nostettiin useita keskeisiä teemoja, joita oli muun muassa vahvistaa lasten ja perheiden ääntä verkostotyössä, tarjota lisää tietoa lastensuojelusta asiakkaille ja varhaiskasvatukselle sekä parantaa tiedonkulkua perheiden, varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä. Yksi keskeisimmistä asioista oli myös yhteistyörakenteiden kehittäminen asiakkuuden eri vaiheisiin. Hanketta toteutettiin osana omaa työtä sekä yhdessä muiden toimijoiden kanssa. (Pyykkönen 2013, 4-6.) Hankkeen tulokset olivat myönteisiä. Hankkeen myötä monialaiselle yhteistyölle sovittuun yhteiset pelisäännöt ja sen yhteistyörakenteita selkiytettiin. Vantaalla sovittiin selkeistä yhteistyökäytännöistä lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen välillä. Hankkeen myötä sovittiin, että varhaiskasvatuksen henkilökunta osallistuu vuosittain lastensuojelun

järjestämään infotilaisuuteen, jossa keskitytään yhteistyön toimivuuteen ja muihin ajankohtaisiin asioihin. Vastavuoroisesti lastensuojelun työntekijät osallistuvat varhaiskasvatuksen järjestämiin vanhempainiltoihin, joissa lastensuojelua tehdään vanhemmille tutuiksi jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Hankkeen myötä lastensuojeluilmoitusten, konsultaatiopuheluiden ja yhteistyöneuvotteluiden määrä on lisääntynyt Vantaalla. (Pyykkönen 2013, 27.)

Tytti Luoto on tehnyt puolestaan Pro gradu -tutkielman, jossa hän selvittää sosiaalityöntekijän ja sijaishuollon työntekijöiden välistä yhteistyötä. Tutkimuksessa yhteistyön lähtökohtana on lastensuojelulaki ja sen mukanaan tuomat velvoitteet lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Tutkimuksessa Luoto haastatteli ainoastaan yhteistyön toista osapuolta eli vastaavaa sosiaalityöntekijää. Luoto nostaa työssään esille sen, että tulokset voisivat olla erilaisia, mikäli haastateltavana olisi ollut myös lastensuojelulaitosten henkilökuntaa. (Luoto 2010, 9, 75.) Yhteenvedossa Luoto nosti esille, kuinka aktiivinen ja tiivis yhteistyö on aina sijaishuollossa olevan lapsen etu. Uusi lastensuojelulaki on tuonut mukanaan paljon uusia velvoitteita ja määräaikoja työn tekemiseen. Määräajat ja velvoitteet ovat tuoneet sosiaalityöntekijöille lisää työtä, mutta siltikään useammat kunnat eivät ole reagoineet siihen lisäämällä lastensuojelun virkoja. Toistuvasti lastensuojelusta ja resurssipulasta puhutaan samassa lauseessa. Sosiaalityöntekijät nostivat tutkimuksessa esille suuren työmäärän ja kokemuksen siitä, ettei he voi hallita asiakasmäärää. Näiden seikkojen vuoksi yhden lapsen kanssa vietetty aika jää todella pieneksi. Yhteistyötä lastensuojelun ja sijaishuollon kanssa painottui vahvasti lapsen sijoittamisvaiheeseen. Hyviksi yhteistyökäytännöiksi tutkimuksessa nostettiin esille asiakassuunnitelmat ja sen tiimoilta käytävät neuvottelut. Sosiaalityöntekijät jakoivat kuitenkin yhteiset ajatuksen siitä, että yhteistyöllä eri toimijoiden kesken saavutetaan yhteinen näkemys lapsen parhaaksi. (Luoto 2010, 72-73.)

Joissakin kunnissa on kehitetty omia toimintamalleja siihen, kuinka yhteistyötä eri toimijoiden välillä toteutetaan. Esimerkiksi Kuusamossa on kehitetty varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön toimintamalli. Toimintamalli on

kehitetty osana Lapsen hyvä arki 2-hankketta. Hanke on toteutettu 1.11.2011-31.11.2013. Hankkeessa on keskitytty luomaan toimivat yhteistyökäytännöt varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välille, silloin kun kyseessä on päivähoito lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Pääpaino on toimijoiden roolien selkeässä jaossa, ennaltaehkäisevässä työssä ja tiedon siirrossa. Toimintamalli on kehitetty työväliseksi sekä varhaiskasvatuksen, että lastensuojelun työntekijöille. Toimintamallin avulla pyritään myös korostamaan vanhempien osallisuutta lasta koskevissa asioissa. Toimintamallin peruslähtökohtina on, että kun lapsi sijoitetaan päivähoitoon avohuollon tukitoimena, järjestetään mahdollisimman pian moniammatillinen aloituskeskustelu. Tähän keskusteluun kutsutaan koolle vanhemmat, lastensuojelu ja varhaiskasvatus sekä muut vanhempien hyväksymät yhteistyötahot. Tätä varten on kehitetty yhteistyösuunnitelmalomake, joka toimii kaikkien eri toimijoiden yhteisenä suunnitelmana. Yksi yhteinen lomake helpottaa asioista sopimista ja sujuvoittaa tiedonkulkua. (Naumanen, Kokko-Martiskainen & Autio 2013, 98.)

2.3 Eettiset näkökulmat opinnäytetyössä

Eettiset kysymykset sekä moraaliset valinnat ja päätökset ovat mukana tutkimuksen eri vaiheissa aiheen valinnasta lähtien tulosten vaikutuksiin saakka. Eettinen ajattelu voidaan määritellä kyvyksi pohtia omien ja yhteisön arvojen kautta sitä, mikä on oikein tai väärin kulloisessakin tilanteessa ja minkä takia. Tutkimuskohteen valintaan, tutkimusmenetelmään, aineiston hankintaan, tiedon luotettavuuteen, tutkittavien kohteluun ja tutkimustulosten vaikutuksiin liittyy usein eettisiä kysymyksiä. Tutkimuseetikalle on tarvetta erityisesti silloin, kun tavoitteet ja intressit ohjaavat tutkimusta eri suuntiin. Eri tutkimusaloilla on omat erityiskysymyksensä ja usein on tapauskohtaisesti etsittävä tilanteisiin tarkoituksenmukaisimmat ratkaisut, koska valmiita eettisiä sääntöjä ja toimintaohjeita on mahdotonta etukäteen yksityiskohtaisesti laatia. Lain noudattaminen on kuitenkin jokaisen tutkijan tutkimuseettinen velvollisuus, esimerkiksi tietosuojakysymyksissä lain noudattaminen tulee jokaisen tutkimuksen tekijän tehtäväksi. (Kuula 2011, 11 – 13, 15, 21.)

Ihmistieteisiin kuuluvien tutkimusalojen eettiset periaatteet voidaan jakaa kolmeen osa-alueeseen, jotka ovat tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen sekä yksityisyys ja tietosuoja. Tutkittavien itsemääräämisoikeuteen kuuluu, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, ja että osallistuminen perustuu riittävään tietoon tutkimuksesta. Poikkeuksen tähän vapaaehtoisuuden periaatteeseen tekee julkistettuihin ja julkisiin tietoihin ja arkistoaineistoihin perustuvat tutkimukset, mutta kyseisten aineistojen tutkimista ohjaa kuitenkin lainsäädäntö. Suostumus tutkimukseen voidaan antaa kirjallisesti tai suullisesti; myös myöntyminen haastattelupyyntöön tai kirjoituspyyntöön vastaaminen tulkitaan suostumukseen osallistua tutkimukseen. Tutkittavien itsemääräämisoikeuteen kuuluu oikeus keskeyttää tutkimukseen osallistuminen tutkimuksen vaiheesta riippumatta. Tutkittavia on informoitava tutkimuksesta ja heille on kerrottava ainakin tutkijan yhteystiedot, tutkimuksen aihe, aineistonkeruun toteutustapa sekä arvio ajankäytöstä, aineiston käyttötarkoitus sekä sen säilytys ja jatkokäyttö, ja kerrottava osallistumisen vapaaehtoisuudesta. Mahdollisiin tutkittavien esittämiin lisätietokysymyksiin on vastattava totuudenmukaisesti. Lisätietoja tutkittavat voivat kaivata esimerkiksi tutkimuksen tieteellisistä tai opillisista näkökannoista, tutkimusaineistojen luottamuksellisten tietojen suojelemisesta, tutkimusaineiston arkistoinnista sekä tutkimustulosten julkaisemisesta. (Kuula 2011, 61, 101 - 104, 231 - 235.)

Vahingoittamisen välttämällä tarkoitetaan tutkimuksen eettisenä periaatteena sekä henkisten, taloudellisten että sosiaalisten haittojen välttämistä. Tutkittavia arvostavan kohtelun ja tutkimusjulkaisuissa tutkittavia kunnioittavan kirjoitustavan kautta voidaan välttää tutkittavalle mahdollisesti aiheutuvia henkisiä haittoja. Tutkimustilanteisiin voi hyväksytysti sisältyä esimerkiksi pettymyksen, häpeän, vihan, turhautumisen, surun tai ilon tunteita, jotka ovat voimakkuudeltaan henkisen rasituksen näkökulmasta arkipäiväisen elämän tilanteiden tasolla. Jos tutkija on vuorovaikutuksessa tutkittavien kanssa, tulee hänen suhtautua heihin ihmisarvoa kunnioittavalla ja kohteliaalla tavalla sekä huolehtia vapaaehtoisuuden periaatteen toteutumisesta. Yksityisyyttä ja

tietosuojaa koskevien eettisten periaatteiden noudattamatta jättäminen voivat aiheuttaa tutkittaville sosiaalisia ja taloudellisia haittoja. Vahinkoa aiheuttaa myös se, jos tutkimustuloksia esitetään asenteellisesti, arvostelevasti tai epäkunnioittavasti tutkittavien näkökulmasta. Tutkimusjulkaisuissa tällaista vahinkoa ja haittaa tulee välttää, mutta periaatteet eivät estä tutkimustulosten julkaisua, vaikka tutkimustulokset eivät tutkittavien osalta olisikaan mieluisia. Tutkimuksen huolellinen ja systemaattinen suorittaminen sekä tulosten julkaiseminen asiallisin perustein tasapuolisesti eri näkökulmista tarkastellen takaavat tutkimuksen vapauden. Tärkeää yksityisyyden suojan näkökulmasta on tietosuojasta huolehtiminen, mikä täytyy ottaa huomioon sekä tutkimusaineiston keräämisen, käsittelyn ja tulosten julkaisemisen yhteydessä. Tutkimuseettiset periaatteet yksityisyyden suojaa koskien voidaan jakaa tutkimusaineiston suojaamiseen ja luottamuksellisuuteen, tutkimusaineiston säilyttämiseen ja hävittämiseen sekä tutkimusjulkaisuihin. (Kuula 2001, 62 – 64, 237 – 240.)

Hyvän tieteellisen käytännön lähtökohdat tutkimuseetiikan näkökulmasta on määriteltä ”Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa” -julkaisussa eli HTK-ohjeessa seuraavalla tavalla: Tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa, esittämisessä ja arvioinnissa on noudatettava rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta. Tutkimuksessa käytettävien tiedonhankinta, tutkimus- ja arviointimenetelmien tulee olla eettisesti kestäviä ja tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia. Muiden tutkijoiden tekemää työtä on kunnioitettava ja heidän julkaisuihinsa viitattava asianmukaisesti. Tieteelliselle tiedolle asetetut vaatimukset on huomioitava sekä tutkimuksen suunnittelu-, toteutus-, raportointi- että tietoaaineiston tallennusvaiheissa. Ensisijaisesti jokainen tutkija ja tutkimusryhmän jäsen vastaa itse hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta, vaikka vastuu kuuluu myös koko tiedeyhteisölle. Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen on huolehdittava, että tutkimuseetiikan opettaminen ja perehdyttäminen hyvään tieteelliseen käytäntöön sisältyvät niiden antamaan koulutukseen. Tutkimuslaitosten on tarjottava tutkimuseetiikkaan liittyvää koulutusta henkilökunnalleen. Korkeakoulujen on tarjottava tutkimuseettistä täydennyskoulutusta myös muun muassa opettajille,

opinnäytetöiden ohjaajille, tutkijoille ja muille asiantuntijoille hyvän tieteellisen käytännön turvaamiseksi. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019.)

Opinnäytetyöhön sisältyvää yhteisen tutkimisen haastattelua suunnitellessamme sekä toteuttaessamme olemme informoineen haastatteluun pyytämiämme henkilöitä tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuudesta, osallistujien anonymiteetin säilymisestä sekä kertoneet haastattelun tarkoituksesta, toteuttamisesta sekä raportoimisesta. Olemme kertoneet yhteisen tutkimisen haastatteluun arviolta kuluvesta ajasta sekä antaneet haastatteluun lupautuneille osallistujille omat yhteistietomme mahdollisten lisätietojen kysymistä varten. Haastatteluaineiston hävitämme opinnäytetyön valmistumisen jälkeen ja myös tämän olemme kertoneet osallistujille.

Yhteisen tutkimisen haastattelun tulokset olemme raportoineet haastattelutilanteeseen osallistuneita kunnioittaen ja arvostaen, asiallista kirjoitustapaa käyttäen. Yhteisen tutkimisen haastattelun tekemisessä, tulosten tallentamisessa, raportoinnissa ja analysoinnissa olemme noudattaneet rehellisyyttä, tarkkuutta ja yleistä huolellisuutta. Muiden tekijöiden julkaisuihin olemme viitanneet asianmukaisesti koko opinnäytetyön osalta. Haastatteluun osallistuneiden toimijoiden kanssa olemme sopineet, että ilmoitamme heille opinnäytetyön valmistumisesta ja työn saatavuudesta.

3 MONIALAINEN YHTEISTYÖ

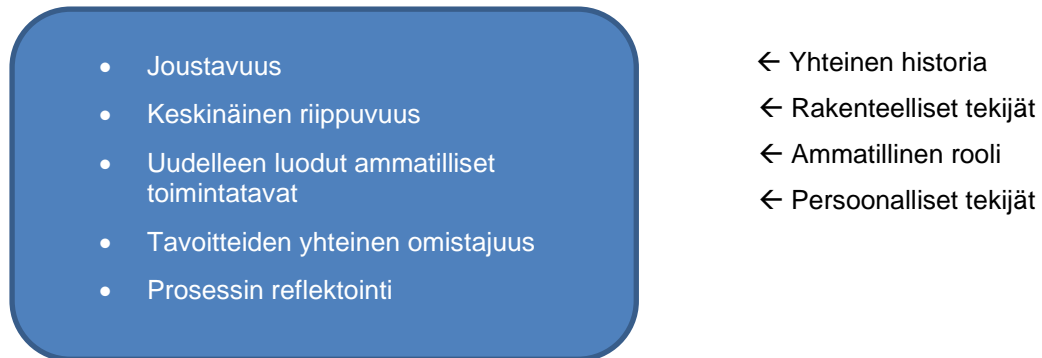
3.1 Monialainen ja moniammatillinen työskentely

Asiakkaiden monenlaisiin avun ja tuen tarpeisiin vastaamiseen tarvitaan monialaista ja moniammatillista yhteistyötä. Monialainen ja moniammatillinen yhteistyö ovat myös asiakaslähtöisyyden sekä asiakkaan tilanteen ja tarpeiden kokonaisvaltaisen huomioimisen edellytyksiä. Monialaisen yhteistyön avulla varmistetaan asiakkaan kokonaisvaltaisen edun saaminen sekä varmistetaan, että hänen tarpeisiinsa vastataan laajasti yli sektorirajojen. (Araneva 2016, 97, Sandström, Keiski-Turunen, Hassila, Aunola & Alahuhta 2018.) Monialainen ja moniammatillinen termejä käytetään arkikielessä usein rinnakkain, molemmat termit viittaavat ammatilliseen asiantuntijuuteen. Monialaisuudella viitataan siihen, kun kerätään yhteen erilaista osaamista, jonkin yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Moniammatillinen työ on usein rinnakkain työskentelyä, jossa keskeisessä roolissa on informaation jakaminen. Tärkeän lähtökohdan moniammatilliselle yhteistyölle antaa se, että tarvittava tieto viranomaisten välillä kulkisi aina asiakkaan omalla suostumuksella. Asiakastietoja voidaan kuitenkin luovuttaa myös ilman asiakkaan suostumusta sosiaalihuollon asiakaslain 17 §:n mukaisissa tilanteissa. (Araneva 2016, 97, Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000, 16 §, 17 §.) Monialaista ja moniammatillista yhteistyötä voidaan tutkia useista eri näkökulmista, riippuen tutkittavasta asiasta (Katisko, Kolkka & Vuokila-Oikonen 2014, 10). Edellytykset yhteistyön onnistumiselle luodaan tutustumalla yhteistyön osapuolten ammatillisiin lähtökohtiin ja työkäytäntöihin sekä jäsentämällä osapuolten työn vaikuttavuutta kokonaisuuteen esimerkiksi pohtimalla rooleja asiakastyössä. Yhteistyön osapuolten on myös osattava hyödyntää toistensa asiantuntijuutta sekä arvostettava toisiaan. Tiimityö- ja verkostoitumistaitoja voidaan pitää myös toimivan monialaisen ja moniammatillisen työn edellytyksenä. Hyvien ja toimivien toimintamallien rakentaminen vaatii avointa yhteistyötä ja selkeää roolitusta toimijoiden välillä. Hyvien ja toimivien toimintamallien rakentaminen vaatii avointa yhteistyötä ja selkeää roolitusta toimijoiden välillä. (Helminen 2017, 7, Sandström ym. 2018.)

Sosiaali- ja terveysalalla moniammatillisuudesta on keskusteltu jo pitkään, ja erityisesti viimesijaisissa palveluissa, joista asiakkaita ei voi enää ohjata eteenpäin, työskentelevät toimijat kokevat yhteistyön työnsä välttämättömänä edellytyksenä (Mönkkönen, Kekoni & Pehkonen 2019, 9). Myös työelämässä tapahtuvat rakennemuutokset edellyttävät asiantuntijuuden jakamista, työidentiteettien uudelleen rakentamista sekä työtapojen uudistamista, mikä puolestaan edellyttää toimivaa yhteistyötä ja vuorovaikutusta. Siitä huolimatta, että keskustelua moniammatillisuudesta on käyty pitkään ja moniammatillisen työn merkityksellisyys tunnustetaan, sen mahdollisuuksista ja esteistä on melko vähän tutkimustietoa. Olemassa olevan tutkimustiedon mukaan moniammatillisen työn tuloksiin vaikuttaa osallistujien sitoutuminen yhteistyöhön; hyvin toimivissa moniammatillisissa tiimeissä asiantuntijat luottavat toisiinsa ja tukevat toisiaan, mikä edelleen lisää yhdessä työskentelemisen halua. Moniammatillisen vuorovaikutusosaamisen ja yhteistoiminnan edellytyksenä voidaan pitää hyvää kohtaamista. Tärkeä näkökulma moniammatilliseen työskentelyyn liittyen on se, että asiantuntijoilta edellytetään laaja-alaista tietämystä useammalta ammattialan alueelta asiakkaiden elämäntilanteen ymmärtämiseksi; yhteistyön tulisi edistää asiakkaan saamaa palvelua hänen ollessaan moniammatillisen työskentelyn päähenkilö. (Mönkkönen, Kekoni & Pehkonen 2019, 7 - 14.) Moniammatillisen työn tekemisen taitoa on kuvattu myös moraalisenä yhdessä työskentelemisen velvoitteena, jotta paras mahdollinen tuki mahdollistuu asiakkaalle (Mönkkönen 2018, 137).

Moniammatillisuuden käsitettä käytetään Suomessa melko väljästi tarkoitettaessa erilaisia vuorovaikutustilanteita asiakas- ja potilastyössä, kun esimerkiksi englannin kielessä puolestaan on useita käsitteitä; multi- inter-, cross- ja transprofessional, jotka kuvaavat yhteistyötä. Moniammatillisesta työstä on rakennettu myös teoreettisia malleja. Moniammatillisen työskentelyn osa-alueet ja niihin vaikuttavat tekijät voidaan jäsentää esimerkiksi kansainvälisesti tunnetun sosiaalityön tutkijan Laura Bronsteinin esittämän perusteella. Hänen esittämänsä mukaan moniammatillinen työskentely pohjautuu viiteen osa-alueeseen, joiden

varaan moniammatillisen työn hyödyt rakentuvat ja näiden lisäksi neljään moniammatilliseen työhön vaikuttavaan tekijään (Kuvio 1). (Kekoni, Mönkkönen, Hujala, Laulainen & Hirvonen 2019, 15, 18.)

Kuvio 1. Moniammatillisen työskentelyn osa-alueet sekä niihin vaikuttavat tekijät Bronsteinin mukaan.

Bronsteinin mukaan moniammatillisen työskentelyn osa-alueet ovat keskinäinen riippuvuus, uudelleen luodut ammatilliset toimintatavat, joustavuus, tavoitteiden yhteinen omistajuus ja prosessin reflektointi. Keskinäisellä riippuvuudella tarkoitetaan ammattilaisten ymmärrystä omasta roolista moniammatillisessa ryhmässä ja jokaiseen kohdistuvaa vaatimusta luottamuksesta toisia ryhmän jäseniä ja heidän asiantuntemustaan kohtaan. Tämän toteutuessa ryhmässä on mahdollista toteuttaa uudelleen rakentuvia ammatillisia toimintatapoja, joilla viitataan laajempiin toimintakäytäntöihin, ohjeistuksiin ja palveluihin, ja joiden kautta asiakas saa vaikuttavampaa palvelua. Joustavuudella moniammatillisuuden osa-alueena tarkoitetaan mahdollisuutta omaksua uudenlaisia rooleja yhteistyössä. Tavoitteiden yhteisellä omistajuudella tarkoitetaan sitä, että ammattilaisilla, asiakkaalla ja mahdollisesti asiakkaan perheellä on jaettu vastuu koko prosessista. Prosessin reflektoinnin kautta moniammatillinen tiimi voi hyödyntää päätyneitä asiakasprosesseja ja oppia niistä, reflektoinnin toimiessa itsearviointin välineenä. Bronsteinin mukaan moniammatilliseen työskentelyyn vaikuttavat tekijät ovat ammatillinen rooli, rakenteelliset tekijät, persoonalliset tekijät sekä yhteinen historia. Henkilö, jolla on selkeä ja myönteinen ammatillinen rooli kykenee yhteistyöhön muiden ammattilaisten kanssa ilman, että tuntee epävarmuutta asiantuntemuksestaan tai

oman osaamisensa merkityksestä. Organisaatiokulttuuri, työskentelyn ajalliset ja paikalliset rajoitteet sekä johdon suhtautuminen moniammatilliseen työskentelyyn ovat esimerkkejä rakenteellisista tekijöistä, joilla on vaikutusta moniammatillisen työn toteutumiseen. Persoonalliset tekijät, joita jokaisella yhteistyöhön osallistuvalla ammattilaisella väistämättä on, vaikuttavat esimerkiksi asenteiden ja vuorovaikutustapojen muodossa yhteistyön tekemiseen. Yhteisellä historialla on myös vaikutusta yhteistyön sujuvuuteen; sekä myönteiset että kielteiset ennakkokäsitykset työskentelyn onnistumisesta ovat merkityksellisiä. Aiemmat onnistumiset vaikuttavat työskentelyyn myönteisesti ja kielteisillä ennakkoasenteilla on merkitystä muun muassa siihen, miten yhteiseen työskentelyyn antaudutaan. (Kekoni, Mönkkönen, Hujala, Laulainen & Hirvonen 2019, 18 – 20.)

Monialaisesta ja moniammatillisesta yhteistyöstä on mahdollista tunnistaa erilaisia tasoja. Voidaan puhua muodollisesta tilanteesta olosta, yksisuuntaisesta vaikuttamisesta, pelistä, yhteistyöstä ja yhteistoiminnasta. Muodollisesta tilanteesta olosta puhutaan, kun osallistuja on paikalla pelkästään muodon vuoksi keskittymättä tilanteeseen sen edellyttämällä tavalla. Yksisuuntaisesta vaikuttamisesta on kysymys silloin, kun joku ryhmään kuuluvista toimii yksisuuntaisesti muiden toimijoiden ollessa passiivisessa roolissa. Yhteistyö on pelin tasolla silloin, kun osallistujien välillä on kilpailua ja osallistujat ovat ikään kuin jakaantuneet eri joukkueisiin. Ryhmän yhteisen suunnan hahmottuessa ja työnjaon selkiytyessä voidaan puhua yhteistyöstä. Yhteistoiminnasta voidaan puolestaan puhua vasta sitten, kun ryhmän asiantuntemus muuttuu yhteiseksi tietämykseksi ja ryhmän jäsenten välillä vallitsee luottamus. Moniammatillisessa työskentelyssä on tärkeää päästä riittävään yhteisymmärrykseen siitä, mitä kyseisessä työprosessissa tavoitellaan, miten tavoitteeseen pyritään ja kuka vie asiaa eteenpäin. (Kekoni, Mönkkönen, Hujala, Laulainen & Hirvonen 2019, 28, 34.)

Monialaisella yhteistyöllä voidaan viitata sekä asiantuntijayhteistyöhön, että asiakkaan omaisten ja läheisten kanssa tehtävään yhteistyöhön. Usein monialainen yhteistyö vaatii sektorirajat ylittävää yhteistyötä. Sektorirajat ylittävä

yhteistyö vaatii julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden suhteiden tiivistymistä, jotta laadukasta monialaista yhteistyötä olisi mahdollista toteuttaa. Sosiaali- ja terveysalalla puhutaan paljon monialaisesta yhteistyöstä ja siihen opastetaan erilaisissa opetusta ja toimintaa ohjaavissa käsikirjoissa, mutta tutkimustietoa siitä kuinka se käytännössä toimii työkentällä, on melko vähän. Moniammatillisen yhteistyön rakenteiden ja käytänteiden toimivaksi saaminen vaatii aikaa ja sitoutumista eri ammattiryhmiltä. Toimivan moniammatillisen yhteistyön takaa löytyy toimivaa vuorovaikutusta, tahtoa ja sitoutumista yhteisen asian edistämiseksi. Näiden lisäksi moniammatillinen yhteistyö rakentuu kumppanuuteen ja ymmärrykseen toimijoiden keskinäisistä riippuvuuksista. Toimivan yhteistyön hyödyt jäävät jakamatta niissä tilanteissa, joissa yhteistyön osapuolet eivät jaa yhteistä ymmärrystä yhteistyön tavoitteista tai käytännöistä. (Helminen 2017, 17 – 19, 21.)

3.2 Monialaisen yhteistyön velvoittavuus

Sosiaali- ja terveyspalveluissa yhteistyötä vaaditaan useiden lakien avulla. Esimerkiksi lastensuojelulaissa (417/2007), varhaiskasvatuslaissa (540/2018), terveydenhuoltolaissa (1326/2010) ja sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) on viittauksia monialaisesta yhteistyöstä. Lastensuojelulakiin on lisätty vuoden 2020 alusta voimaan tuleva lainkohta 52 a §, jossa todetaan, että lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän tulee tehdä yhteistyötä varhaiskasvatuksen järjestäjän kanssa lapsen kodin ulkopuolisen sijoituksen valmistelun aikana sekä sijoituksen aikana. Samassa lain kohdassa todetaan lisäksi, että lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sijaishuollossa vastaavan työntekijän tulee toimia yhteistyössä varhaiskasvatuksen järjestäjän kanssa. Varhaiskasvatuslaissa monialaisesta yhteistyöstä todetaan, että varhaiskasvatusta järjestäessään kunnan on toimittava yhteistyössä lastensuojelusta ja muusta sosiaalihuollosta, neuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa monialaisesta yhteistyöstä todetaan, että yhteistyön tavoitteena on varhaiskasvatuksen toteuttamisen varmistaminen

lapsen tarpeita vastaavasti toimintayksiköissä. Yhteistyötä tehdään neuvolan, lastensuojelun ja muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa; varhaiskasvatuksen henkilöstöltä saatu palaute on merkittävässä osassa monialaisen yhteistyön näkökulmasta. (Lastensuojelulaki 417/2017, 52 a §, Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 7 §, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 33-34, Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, Terveydenhuoltolaki 136/2010.)

Lastensuojelun näkökulmasta lapsen edun huomioiminen vaatii aina sosiaalityön ohella myös muiden eri ammattiryhmien edustajien asiantuntemusta. Lapsen kohdalla lastensuojelun tarve johtuu usein kasvuolosuhteiden tai lapsen käyttäytymiseen liittyviin haasteisiin, jotka voivat vaarantaa lapsen turvallisen kasvun ja kehityksen. Tällaisia asioita selvitetessä on otettava huomioon myös muiden eri ammattiryhmien omaan perustoimintaan varten kerätyt tiedot lapsesta ja hänen perheestään. Nämä tiedot voivat olla keskeisessä asemassa, kun lapselle tai perheelle mietitään sopivia palveluita tai tukitoimia. Lastensuojelussa on keskeisessä asemassa myös perheen aikuisten kanssa työskentelevät ammattiryhmät ja asiantuntijat, joiden kanssa tehtävä yhteistyö on keskeinen osa lastensuojelua. Lastensuojelulain 14 §:n 1 momentissa on säädetty siitä, että lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on käytettävissään riittävästi asiantuntemusta ja osaamista lapsen ja perheen yksilöllisiin tarpeisiin nähden. Tämä säännös velvoittaa kuntia huolehtimaan siitä, että sosiaalityöntekijöillä on riittävästi käytettävissään lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntijoita sekä esimerkiksi terveydenhuollon ammattilaisia. Lapsen palvelutarpeen arvioinnissa monialainen asiantuntemus ja yhteistyö on tarpeen, jotta lapselle saadaan asianmukaiset palvelut, jotka vastaavat hänen tarpeitaan parhaiten. Käytännössä yhteistyötä toteutetaan suullisen konsultoinnin avulla, asiantuntijalausuntojen kautta tai monialaisten neuvotteluiden äärellä. Kunnat voivat omien hallintokuntien sisällä sopia menettelytavoista, jotka varmistavat sosiaalityöntekijöille riittävän asiantuntijatiedon saamisen. (Araneva 2016, 225 – 226.) Tietojen ja asiantuntemuksen lisäksi monialaisessa yhteistyössä voidaan sovittaa yhteen eri toimijoiden tarjoamia palveluita, jotta niistä saadaan yhdessä rakennettua asiakkaalle mahdollisimman toimiva kokonaisuus. Tällöin toiminnan

vaikuttavuus on usein tehokkaampaa kuin yksittäisessä virkatoimessa. (Saastamoinen 2016, 59 – 60.)

Lastensuojelulain 14 §:n 2 momentissa on säädetty lastensuojelun monialaisesta asiantuntijaryhmästä sekä sen tehtävistä. Asiantuntijaryhmä avustaa sosiaalityöntekijää lastensuojelun toteuttamisessa. Säännöksen kokonaistavoitteen kannalta pyritään siihen, että sosiaalityöntekijöillä olisi mahdollisimman pieni kynnys käyttää lastensuojelun monialaista asiantuntijaryhmää. Asiantuntijaryhmän on tarkoitus olla työntekijöiden käyttämä työväline, jolta saa apua aina kun sitä tarvitsee. Säännös on kunnille velvoittava ja tarkoittaa sitä, että kaikissa kunnissa tulee olla lastensuojelun monialainen asiantuntijaryhmä. Tämä asiantuntijaryhmä ei ole päätöksiä tekevä kunnallinen toimielin vaan sen tehtävänä on olla lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tukena ja tarjota monialaista asiantuntemusta. Ryhmän kokoonpanosta ei ole tarkemmin säädetty laissa, joten se voi vaihdella kunnittain. Lastensuojelutyössä ryhmä koostuu pääsääntöisesti sosiaali- ja terveydenhuollon edustajista, lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntijoista sekä varhaiskasvatuksen ja opetustoimen edustajista. (Araneva 2016, 228 – 230.)

3.3 Monialainen yhteistyö ja tietosuojaja

Lapsen suojeluun liittyy keskeisesti myös tietosuojaan liittyvät kysymykset. Lapsen ja perheen kanssa tekevät töitä ammattihenkilöt laissa niille säädettyjen tehtävien, velvollisuuksien ja toimivallan mukaan. Näiden eri toimijoiden välinen tiedonkulku on erittäin keskeisessä roolissa toimivan yhteistyön kannalta. Salassa pidettävien tietojen luovuttamista ohjaavat lait, jotka mahdollistavat viranomaisten välisen tietojen vaihdon säännöksiä asettamissa puitteissa. Lapsen suojelun näkökulmasta keskeisessä roolissa on sosiaalihuollon asiakaslaki. Sosiaalihuollon asiakaslaki sisältää säännökset sosiaalihuoltoon tarvittavien tietojen saamisesta sekä antamisesta. Erilaiset säännökset antavat viranomaisille ohjeita salassa pidettävän tiedon saamiselle ja antamiselle, mutta usein niitä sovelletaan tapauskohtaisesti harkiten. Salassapitosäännös on

kuitenkin otettava aina huomioon lapsen ja lapsen perheen perus- ja ihmisoikeuksien turvaajana. Salassa pidettävän tiedon saamiselle tai luovuttamiselle on aina oltava selkeä peruste ja tarkoitus. Viranomaisten välillä tapahtuvan salassa pidettävä tiedonvaihdon on oltava aina välttämätöntä oman tehtävän hoitamiseksi. (Saastamoinen 2016, 241 – 242, 255.)

Salassapitovelvoite sisältää kolme erillistä osa-aluetta, jotka vaikuttavat toisiinsa. Näitä ovat asiakirjasalaisuus, vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto. Asiakirjasalaisuus viittaa siihen, että asiakirjoja tai niiden kopioita ei saa luovuttaa tai näyttää kenellekään sivulliselle käytettäväksi tai nähtäväksi. Vaitiolovelvollisuus taas koskee kaikkea tiedon luovuttamistapoja, joka pitää sisällään myös tallentamattomat tiedot. Vaitiolovelvollisuus jatkuu aina myös sen jälkeen, kun henkilö ei ole enää virka- tai palvelusuhteessa. Hyväksikäyttökielto estää tiedon käyttämisen omaksi tai toisen hyödyksi, sekä estää tiedon käyttämisen toisen vahingoksi. (Saastamoinen 2010, 87 – 88.)

3.4 Monialaisen yhteistyön haasteet

Monialaisessa yhteistyössä kohdataan erilaisia haasteita, jotka voivat hankaloittaa eri tahojen välistä yhteistyötä. Esimerkiksi puutteellinen ymmärrys toisten ammattilaisten työnkuvasta ja hierarkkisuus voivat olla sujuvan yhteistyön esteinä. Muita moniammatillista yhteistyötä estäviä tekijöitä voivat olla epäselvät vastuurajat, puutteelliset vuorovaikutus- ja tiimityötaidot, epäluottamus toisia kohtaan, sitoutumisen ja resurssien puute, henkilöstön vaihtuvuus sekä johdon tuen puute. Eri ammattiryhmillä voi olla erilaisten käsitteiden ja puhetapojen mukanaan tuomia haasteita. Usein eri asiantuntijat toteuttavat työtään vakiintuneiden käsitteiden ohjaamina, jolloin se ei jätä tilaa aidolle yhteiselle keskustelulle. Monialaisen yhteistyön pitäisi olla nopeasti saatavilla ja osa arjen toimintaa siten, että se selkiyttäisi sekä asiakkaalle että hänen asioitaan hoitaville toimijoille kunkin tehtävät aikataulusuunnitelmineen. Silti palvelujärjestelmä koetaan usein sekavaksi ja pirstaleiseksi, jossa palvelun saaminen voi olla hidasta, minkä vuoksi perheiden ongelmat voivat päästä kasaantumaan ja

kärjistymään. (Saastamoinen 2016, 61 – 63, Sandström ym. 2018.) Tähän liittyen toimivan lastensuojelun esteensä on ollut esimerkiksi jo pitkään lastensuojelun ja lasten- ja nuorisopsykiatrian välisen yhteistyön haasteet. Valtaosa lastensuojelun asiakkaista tarvitsee jossain vaiheessa myös psykiatrian palveluita. Näiden kahden tahon välillä on ollut suuria eroja ajattelutavoissa sekä kielenkäytössä, jotka ovat esteenä hyvälle kommunikoinnille ja sen myötä yhteistyölle. Tähän ratkaisuna on tuotu esille moniammatillisen lastensuojelun osaamiskeskuksia, joissa haastavista lastensuojelukysymyksistä voitaisiin keskustella yhdessä sekä tarvittaessa annettaisiin konsultaatiota sekä lastensuojelun sosiaalityöntekijöille, että lasten- ja nuorisopsykiatrian ammattilaisille. (Sinkkonen, Tervonen-Arnkil 2015, 162 – 163.) Lastensuojelussa haasteita moniammatillisen yhteistyön toteuttamiselle aiheuttaa myös muodollisesti pätevien sosiaalityöntekijöiden vähäisyys sekä heille kasattu työtaakka. Resurssikysymykset voivat olla merkittävä laadullinen kysymys lastensuojelutyön toteuttamisessa. (Saastamoinen 2016, 61 – 63.)

Nykyisin korkeakoulut korostavat opetus- ja tutkimusstrategioissaan tieteidenvälisyyttä, mikä luo hyvät lähtökohdat moniammatillisuuden kehittämiseksi jo opiskeluaikana esimerkiksi monitieteisillä opintojaksoilla. Tulevaisuuden moniammatillisen osaamisen valmiudet luodaan koulutuksen keinoin, ja tällä on merkitystä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelualojen integraation hyötyjä pitkällä aikavälillä tavoiteltaessa. Moniammatillisen osaamisen kouluttamisen tärkeydestä on puhuttu kuitenkin yllättävän vähän meneillään olevan palvelurakennemuutoksen yhteydessä. Perinteisesti sosiaali- ja terveydenhuollon ammatillinen koulutus on ollut alakohtaista, ja moniammatillisen koulutuksen tarkoituksena onkin tuoda opiskelijoille lisää ymmärrystä moniammatillisen työn merkityksestä, sekä eri ammattikuntien rajat ylittävien taitojen ja osaamisen merkityksestä. Koulutuksen avulla on mahdollista luoda uusia yhteistyötapoja ammattilaisten välillä ja näin ollen lisätä yhteisen tietämisen ja tiedon prosessoinnin taitoa sekä yhteistoiminnallista osaamista. (Mönkkönen, Kekoni, Jaakola, Profiam Sosiaalipalvelut Oy:n henkilöstö & Pehkonen 2019, 112 - 114.)

4 VARHAISKASVATUS

4.1 Varhaiskasvatuksen tavoitteet ja järjestäminen

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan vuonna 2018 voimaan tulleen varhaiskasvatuslain määritelmän mukaisesti lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa erityisesti pedagogiikka painottuu. Varhaiskasvatuslaissa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja tuottamisesta sekä varhaiskasvatuksen tietovarannosta. Varhaiskasvatuslaissa on määritelty tavoitteet varhaiskasvatukselle ja näiden mukaisesti varhaiskasvatuksen tulee edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia sekä tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 1 – 3 §.)

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on myös toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset, varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö sekä turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä. Varhaiskasvatuslain tavoitteena on lisäksi antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä jokaisen kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. Varhaiskasvatukselle on varhaiskasvatuslaissa asetettu tavoitteeksi tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja tarkoituksenmukaisen tuen järjestäminen tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä sekä lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen, lapsen vertaisryhmässä toimimisen edistäminen ja ohjaaminen eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen. Lisäksi varhaiskasvatuksen tavoitteena on varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa

itseään koskeviin asioihin sekä toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 1 – 3 §.)

Varhaiskasvatusta järjestäessään kunnan on varhaiskasvatuslain mukaan toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, lastensuojelusta ja muusta sosiaalihuollosta, neuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Tarpeen mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän ja tuottajan on toimittava yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavien tahojen kanssa lapsen tarvitseman tuen ja palveluiden kokonaisuuden arvioimiseksi, suunnittelemiseksi sekä toteuttamiseksi. Toiminnan kehittäminen yhteistyössä esimerkiksi kuntien ja muiden varhaiskasvatuksen järjestäjien, viranomaisten, korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten tai järjestöjen kanssa on myös mahdollista varhaiskasvatuksen järjestäjille ja tuottajille. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 7§.)

4.2 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Opetushallitus määrää varhaiskasvatuslakiin perustuen valtakunnalliset, velvoittavat varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Näiden tarkoituksena on yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumisen edistäminen koko maassa, varhaiskasvatuksen laissa säädettyjen tavoitteiden toteutuminen ja varhaiskasvatuksen laadun kehittämisen ohjaaminen. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta kunta, kuntayhtymä ja yksityinen palveluntuottaja laatii paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman, jossa on otettava huomioon tarvittavien yhteistyörakenteiden luominen sekä yhteistyö varhaiskasvatuksen, opetuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten välillä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 9 – 10.)

Jokaiselle päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, johon on kirjattava tavoitteet lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla. Tavoitteiden lisäksi varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattava toimenpiteet niiden toteuttamiseksi sekä lapsen tuen tarve, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt, tarpeen mukaan varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu tuen tarpeen arviointiin ja päiväkodeissa suunnitelman laatimisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Suunnitelma laaditaan kuitenkin yhteistyössä henkilöstön ja lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa ja varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa lapsen mielipide on selvitettävä ja huomioitava. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen voivat osallistua myös muut lapsen oppimista ja kehitystä tukevat viranomaiset ja asiantuntijat. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten on osallistuttava arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi edellyttää heidän asiantuntemustaan. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa ja arvioitava sen toteutumista, lapsen tuen tarvetta, riittävyyttä ja tarkoituksenmukaisuutta. Jos lapsen tarpeet edellyttävät, varhaiskasvatussuunnitelma on tarkistettava useammin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 10.)

Varhaiskasvatuslaissa säädetään, että lapsen tuen tarvetta, tukitoimia, niiden toteuttamista koskevat tiedot ja lapsen henkilökohtaisten ominaisuuksien arviointia koskevat tiedot ovat salassa pidettäviä. Näin ollen myös lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä asiakirja. Salassapitosäännösten estämättä varhaiskasvatuksen järjestäjällä ja tuottajalla on oikeus saada lapsen varhaiskasvatuksen järjestämistä varten välttämättömät tiedot lapsen huoltajilta, opetustoimen viranomaisilta, sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisilta sekä muilta varhaiskasvatus- sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluiden tuottajilta ja ammattihenkilöiltä. Salassapitosäännösten estämättä myös lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla

henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on oikeus sekä saada että luovuttaa toisilleen ja varhaiskasvatukseen järjestäjälle ja tuottajalle tiedot, jotka ovat välttämättömiä varhaiskasvatukseen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin näkökulmasta. Lapsen siirtyessä toisen varhaiskasvatukseen järjestäjän järjestämään varhaiskasvatukseen, on aikaisemman varhaiskasvatukseen järjestäjän viipymättä toimitettava lapsen varhaiskasvatukseen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle varhaiskasvatukseen järjestäjälle salassapitosäännösten estämättä. Näiden tiedonsiirtojen tavoitteena on lapsen edun mukaisen varhaiskasvatukseen toteutumisen turvaaminen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto, mutta varhaiskasvatukseen järjestämiseen voi liittyä salassa pidettäviä tietoja. Varhaiskasvatukseen salassa pidettävien tietojen siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt kuvataan paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa. (Varhaiskasvatustalaki 540/2018, 21 – 23§, 40 – 41§, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 11, 13.)

Uudet vuoden 2019 alusta voimaan tulleet valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat varhaiskasvatukseen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys. Uudet paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat otetaan käyttöön elokuussa 2019 kun ne on päivitetty kansallisten perusteiden mukaisesti. Myös paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia ja niitä on arvioitava ja kehitettävä. Paikallisilla suunnitelmilla voidaan tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta paikallisesti ei voida sulkea pois mitään laissa, asetuksissa tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa edellytettyjä sisältöjä tai tavoitteita. Kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa tehdään yhteistyötä paikallisia varhaiskasvatussuunnitelmia laadittaessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 7 -9.)

Varhaiskasvatustalain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lisäksi varhaiskasvatukseen järjestämistä ohjaa Suomen perustalaki, varhaiskasvatuksesta annettu valtioneuvoston asetus, hallintolaki sekä laki

viranomaisen toiminnan julkisuudesta. Muusta lainsäädännöstä tulevia velvoitteita on myös huomioitava varhaiskasvatusta järjestettäessä. Huomioitavia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeussopimus, YK:n lapsen oikeuksien sopimus, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet. Tilanteessa, jossa lapsi saa tarvitsemiaan sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, sovelletaan sosiaalihuoltolakia, terveydenhuoltolakia, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia ja kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia tilanteen vaatimalla tavalla. Lastensuojeluilmoituksen tekemistä ja sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista koskevat säännökset velvoittavat myös varhaiskasvatuksen henkilöstöä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 13, 15, 17.)

4.3 Monialainen yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa käsitellään sekä vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä, että monialaista yhteistyötä. Lapsen edun ensisijaisuus ohjaa monialaista yhteistyötä ja sitä toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella, salassapito- ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä noudattaen. Kaiken yhteistyön tarkoituksena on tukea jokaisen lapsen varhaiskasvatuksen järjestämistä niin, että lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on vastuu yhteistyön toteuttamisesta, suunnitelmallisuudesta sekä yhteistyön toteuttamisesta tarvittaessa monialaisesti. Tarvittavien yhteistyörakenteiden luominen on siis kunnan tehtävä varhaiskasvatusta järjestäessään ja nämä tulee kuvata paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa samoin kuin huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön käytännöt ja tavoitteet. Jokaisella varhaiskasvatuksen toimintayksiköllä on oltava mahdollisuus täsmentää sekä yhteistyöhön, että toimintakulttuuriin ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä käytäntöjä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 33 – 35, 56.)

Esimerkiksi Oulun kaupungin paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa todetaan, että “varhaiskasvatuksen tehtävänä on omalta osaltaan mahdollistaa hyvä ja turvallinen lapsuus yhteistyössä perheen sekä muiden yhteistyötahojen kanssa”. Lastenneuvola, perhepalvelut ja lastensuojelupalvelut mainitaan yhteistyökumppaneina, joiden kanssa työskentelyyn varhaiskasvatuksen yhteistyö on painottunut. Muita yhteistyökumppaneita voivat olla esimerkiksi sairaalan terapeutit, järjestöt, seurakunnat sekä oppilaitokset, perusopetus- ja nuorisopalvelut, liikuntapalvelut ja kulttuuripalvelut. Moniammatillisen työn painopiste pyritään pitämään hyvinvointineuvola toimintamallin mukaisesti perheen hyvinvointia edistävien tekijöiden tunnistamisessa ja vahvistamisessa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja monialaiset ammattiryhmät toimivat perheen tukena asiakaslähtöisesti, perhekeskeisesti sekä ennaltaehkäisevästi. Yhteistyösuunnitelma laaditaan yhdessä varhaiskasvatuksen henkilöstön, huoltajien ja sosiaalityöntekijän kanssa niissä tilanteissa, kun lapsi on varhaiskasvatuksessa sosiaalityöntekijän lausunnon perusteella ja siinä sovitaan varhaiskasvatuksessa huomioitavat asiat lapsen ja perheen tilanteeseen liittyen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja Oulun kaupungin paikalliset linjaukset 2017, 44 – 46.) Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa ei tämän tarkemmin kuvata yhteistyötä esimerkiksi lastensuojelupalveluiden ja perhehoitajien kanssa niissä tilanteissa, kun lapsi on otettu huostaan ja asuu sijaisperheessä.

5 LASTENSUOJELU

5.1 Huostaanotto lastensuojelun tehtävänä

Lastensuojelun tarkoitus on turvata jokaiselle lapselle oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lapsen oikeuksia ohjaa vahvasti Suomen perustuslaki, Euroopan ihmisoikeussopimus sekä YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. Vanhemmilla ja huoltajilla on aina ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Lapsen vanhemmilla ja huoltajilla on oikeus päättää siitä, kuinka lapsen kasvatusta ja huolenpitoa järjestetään. Yhteiskunnalla on tärkeä tehtävä tukea vanhempia ja huoltajia tässä kasvatustehtävässä sekä tarjota apua riittävän varhaisessa vaiheessa. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua tehdessä on aina tärkeää huomioida vanhempien ensisijainen oikeus ja velvollisuus päättää lapsensa asioista. Lastensuojelusta puhutaan myös yhä useammin laajemmassa mittakaavassa lasten suojeluna. Sitä ei ohjaa yksin lastensuojeluviranomaisten toiminta vaan se nähdään myös muille viranomaisille ja kansalaisille kuuluvana asiana. Lastensuojelun perustehtävä voidaan jakaa kolmen eri osa-alueeseen, joita ovat lapsen kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen, vanhemmille riittävän tuen antaminen kasvatustehtävään sekä varsinainen lasten suojelutehtävä. (Lastensuojelun käsikirja 2019a.)

Opinnäytetyössämme olemme rajanneet lastensuojelun koskemaan pelkästään huostaanottoa. Lastensuojelussa huostaanotto on aina viimesijainen keino turvata lapsen kasvu ja kehitys. Huostaanotossa puututaan voimakkaasti lapsen perustuslaissa säädettyihin oikeuksiin. Huostaanottoon ja sijaishuoltoon päädytään ainoastaan silloin, kun kodin olosuhteet tai lapsen oma käyttäytyminen vaarantaa vakavasti lapsen terveyttä ja kehitystä. Huostaanottoon voidaan päätyä ainoastaan niissä tilanteissa, kun avohuollon tukitoimet eivät ole olleet sopivia tai ne eivät ole olleet riittäviä. Sijaishuollon on oltava aina lapsen edunmukaista. Päätös huostaanotosta on tehtävä aina vakaasti harkiten. Huostaanottotilanteessa pyritään tekemään tiivistä yhteistyötä lapsen perheen kanssa. Ihanteellisessa huostaanotto tilanteessa sekä lapsi, että

vanhemmat tulevat kuulluksi, heidän toiveensa, mielipiteensä ja kulttuuritaustansa on otettu huomioon. Mikäli huostaanottoon lopulta päädytään, sen valmisteleen lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä yhdessä toisen sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojeluun perehtyneen työntekijän kanssa. (Lastensuojelulaki 2007, 41§, 50§, 52§.)

Tilanne, jossa on päädytty lapsen huostaanottamiseen ja sijoittamiseen on prosessina mutkikas. Prosessiin osallistuu aina useita eri tahoja. Keskeisessä asemassa ovat aina lapsi, biologiset vanhemmat ja sisarukset, lastensuojelu ja sijoituspaikan aikuiset. Sosiaalityöntekijällä on merkittävä vastuu lapsen asioiden hoitamisessa. Mikäli lapsi sijoitetaan kiireellisesti tai otetaan sosiaalihuollosta vastaavaan toimielimen huostaan niin silti lapsen huoltajuus säilyy hänen huoltajillaan, kuitenkin tietyin rajoituksin. Tässä tulee kuitenkin huomioida se, että huostaanoton jälkeen suurin osa huoltajille kuuluvista tehtävistä siirtyy toimielimelle päätettäväksi suoraan lain nojalla siltä osin, kuin se on huostaanoton tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeellista. Lapsen asioista päätettäessä tulisi kuitenkin aina pyrkiä tekemään yhteistyötä lapsen, lapsen vanhemman sekä huoltajan kanssa. (Saastamoinen 2010, 141-142.) Lapsen biologisilla vanhemmilla on suuri rooli lapsen arjen tasaantumisen huostaanoton jälkeen, vanhemmat voivat tukea lasta suurella muutoksella, jolloin lapsen asettuminen uuteen ympäristöön helpottuu tai päinvastoin biologiset vanhemmat voivat hankaloittaa omalla negatiivisella asenteella lapsen asettumista. Sijoituspaikan aikuisten tehtävänä on tasapainoilla kaiken tämän keskellä ja tukea lasta uudessa elämäntilanteessa ja tarjota lapselle turvallinen arki. (Sinkkonen 2015, 148.)

Huostaanotto voi perustua joko vapaaehtoisuuteen tai paktoon, jolloin puhutaan tahdonvastaisesta huostaanotosta. Tahdonvastaisesta huostaanotosta on kysymys silloin kun huoltaja tai 12-vuotta täyttänyt lapsi vastustaa huostaanottoa. Mikäli huostaanotto on perustumassa vapaaehtoisuuteen voi päätösvaltaa vapaaehtoisesta huostaanotosta tällöin käyttää kunnan sosiaalihuollon johtava viranhaltija tai hänen määräämänsä muu sosiaalihuollon viranhaltija. Tahdonvastaisesta huostaanotosta päätöksen tekee hallinto-oikeus, jonne

johtava viranhaltija on tehnyt hakemuksen. Tällöin hallinto-oikeuden tehtäväksi jää ratkaista se, mikä on lapselle parhaaksi. Huostaanottopäätökset perustuvat useammin vapaaehtoisuuteen, kuin paktoon. (Huhtanen 2016, 35-36.)

5.2 Sosiaalityöntekijän rooli ja vastuu

Siinä vaiheessa, kun lapsi otetaan huostaan tai sijoitetaan kiireellisesti, lapsen oikeudellinen huolto siirtyy sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, eli lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Tämä tarkoittaa sitä, että lastensuojeluviranomaisesta tulee lapsen julkinen huoltaja. Tämä antaa oikeuden päättää lapsen henkilöön liittyvistä asioista, joita voivat olla esimerkiksi ratkaisu lapsen opetuksesta, terveydenhuollosta, olinpaikasta ja yhteydenpito-oikeudesta. Lapsen oikeudellinen huolto siirtyy lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle, kuitenkin vain siinä määrin kuin huostaanoton tarkoituksen toteuttaminen sitä edellyttää. (Araneva 2018, 78, 128.) Lastensuojelun työntekijän tehtävänä on etsiä huostaanotetulle lapselle sopiva sijoituspaikka. Ennen lapsen siirtymistä sijaishuoltoon olisi hyvä järjestää lapselle sekä hänen vanhemmilleen tutustumiskäynti sijaishuoltoon. Tämä luo hyvää pohjaa keskinäiselle yhteistyölle. Hyvä valmistautuminen voi osaltaan helpottaa vanhempia hyväksymään tilanne ja sitoutumaan sijoitukseen ja sijaishuoltoon. Ihanteellisessa tapauksessa päätös sijoituspaikan valinnasta tehtäisiin yhdessä lapsen ja hänen vanhempiensa kanssa. Päätöksen jälkeen olisi hyvä lähteä heti rakentamaan myös vanhempien ja sijaishuoltoon välistä yhteistyötä. (Saastamoinen 2010, 109 – 110.) Sosiaalityöntekijän tehtäväksi jää arvioida lapsen ja sijoituspaikan yhteensopivuus ja tehdä lopullinen päätös sijoituksesta.

Lastensuojelussa jokaisella lapsella tulee olla aina oma vastaava sosiaalityöntekijä nimettynä. Lapsella on oikeus hänen asioistaan vastaavaan sosiaalityöntekijään, jonka tehtävänä on ajaa hänen etuaan ja olla perillä lapsen asioista. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on pitää langat käsissään ja kerätä riittävästi tietoa lapsesta, jotta häntä osataan tukea oikealla tavalla. (Sinkkonen 2015, 152-153.) Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tekee lapselle oman

asiakassuunnitelman heti asiakkuuden alkaessa. Asiakassuunnitelman laatimiseen on osallistuttava kaikkien niiden tahojen, joiden asiantuntemusta lapsen tuen tarpeeseen vastaaminen edellyttää. Asiakassuunnitelmassa määritellään lapsen sijaishuollon tarkoitus ja tavoitteet. Asiakassuunnitelmaan avataan myös, kuinka yhteistyötä lapsen huoltajan, vanhemman ja muiden läheisten kanssa toteutetaan. Vastaava sosiaalityöntekijä seuraa lapsen lastensuojelun tukitoimien ja palveluiden vaikuttavuutta ja toteutumista sekä seuraa lapsen edun toteutumista koko prosessin ajan. Vastaava sosiaalityöntekijä tarkastelee myös sitä, että lapsen sijaishuollossa saama hoito ja kasvatusta vastaa lapsen etua ja on lapsenhuoltolain mukaista. Sosiaalityöntekijän on aina asiakassuunnitelman tarkistamisen yhteydessä arvioitava lapsen huostassapidon ja sijaishuollon tarvetta. Vastaava sosiaalityöntekijä kirjaa asiakassuunnitelmaan syyt, joiden mukaan hän katsoo lapsen huostassapidon ja sijaishuollon olevan edelleen lapsen edun mukaista. Mikäli näille ei ole enää tarvetta, on vastaavan sosiaalityöntekijän viipymättä valmisteltava huostassapidon päättyminen. (Araneva 2018, 74 – 76, 78 – 80.)

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä päättää viimekädessä myös kaikista lapsen opetukseen liittyvistä asioista ja valinnoista huostaanoton tarkoituksen osoittamassa laajuudessa. Vastaava sosiaalityöntekijä myös valvoo, että lapsi saa suoritettua oppivelvollisuutensa. Toimenpiteistä on hyvä keskustella myös lapsen huoltajien kanssa ja pyrittävä hyvään yhteistoimintaan. Aina kun tehdään päätöksiä, jotka koskettavat lapsen henkilökohtaista elämää tulee selvittää myös lapsen oma mielipide kyseiseen asiaan ja huomioitava tämä päätöstä tehdessä. (Araneva 2016, 318 – 320.) Vastaavalla sosiaalityöntekijällä on merkittävä vastuu ja rooli lapsen tietojen luovuttamisessa varhaiskasvatuksesta vastaavalle henkilölle. Tietojen luovuttamista ohjaa laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Lain mukaan sosiaalihuollon järjestäjä tai toteuttaja voi luovuttaa salassa pidettäviä tietoja ilman laillisen edustajan lupaa, jotka ovat välttämättömiä asiakkaan hoidon, huollon tai koulutuksen järjestämiseksi tai toteuttamiseksi. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, 17§.) Vastaava sosiaalityöntekijä voi luovuttaa salassa pidettäviä tietoja siinä määrin, kuin hän kokee, että se on välttämätöntä lapsen

asianmukaisen hoidon ja huolenpidon turvaamiseksi. Vastaava sosiaalityöntekijä joutuu miettimään, onko tiedon luovuttaminen välttämätöntä lapsen hoidon kannalta sekä harkitsemaan onko tietojen luovuttamista puoltavat seikat asiakkaan etu huomioon ottaen painavimmat kuin salassapitoa puoltavat seikat. (Salonen 2015). Näitä tietoja voi olla esimerkiksi lapsen terveydentilaan liittyvät tiedot. Sijaishuollossa olevan lapsen tiedon siirtoon liittyy monia huomioitavia asioita. Esimerkiksi yksityisen sijaishuoltopaikan edustajilla kuten sijaisvanhemmilla ei ole suoraa tiedonsaantioikeutta lapsen salassa pidettäviin tietoihin, eikä heillä ole myöskään oikeutta luovuttaa lasta koskevia tietoja muille tai antaa siihen suostumusta. (Lastensuojelun käsikirja 2019b.)

Sosiaalityöntekijän työtehtäviin kuuluu myös sijaisperheen tukeminen heidän työssään. Tukeminen voi tarkoittaa tiivistä vuoropuhelua sijaisperheen vanhempien kanssa, ohjaamista lapsen kasvatukseen tai hoitoon liittyvissä kysymyksissä tai esimerkiksi työnohjauksen järjestämistä sijaisvanhemmille. (Helavirta 2016, 215.) Toimiva yhteistyö sosiaalityöntekijän kanssa voi olla merkittävä resurssi sijaisperheen vanhemmille. Toimimaton ja huono yhteistyö taas voi heikentää sijaisvanhempien jaksamista heidän työssään arjessa.

5.3 Monialainen yhteistyö lastensuojelussa

Lastensuojelulain 52 §:ssä on säädetty yhteistyöstä sijaishuollon aikana. Tämä säädös velvoittaa vastaavaa sosiaalityöntekijää tai muuta lastensuojelun työntekijää tekemään yhteistyötä lapsen, lapsen vanhemman ja huoltajan sekä sijaishuoltopaikan edustajan kanssa lapsen parhaan mahdollisen hoidon jatkuvuuden turvaamiseksi. (Lastensuojelulaki 417/2007 52 §.) Sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on oikeus päättää huostaanoton aikana lapsen huollon ja hoidon sisällöstä. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ei kuitenkaan voi päättää millä tavoin ja miten lapselle annettavaa hoitoa toteutetaan ilman, että hän selvittää lapsen, lapsen vanhempien ja huoltajan sekä sijaishuoltopaikan edustajan mielipiteet asiaan liittyen. Lapsen hoitoa ja kasvatuksen sisältöä arvioitaessa on yhteistyössä lapsen, huoltajan, vanhemman ja perhehoitajan

pohdittava sitä, miten lapsen oikeus tavata ja pitää yhteyttä vanhempiin ja hänelle muihin läheisiin ihmisiin voidaan turvata ja mahdollistaa lapsen edun mukaisella tavalla sijaishuollon aikana. (Araneva 2018, 78 – 79.)

Lastensuojelun sosiaalityöntekijän rooli vaatii laajaa asiantuntemusta sekä lainsäädännöllistä osaamista. Sosiaalityöntekijän rooli voi olla psyykkisesti hyvin kuormittava. Suomessa lastensuojelutyöntekijöiden henkisen kuormittavuuden on koettu olevan suurempi kuin muissa pohjoismaissa. (Kalland 2016, 166.) Sosiaalityöntekijällä pitäisi olla punaiset langat käsissään ja hallita lapsen huostaanottoon ja sijoitukseen liittyvää kokonaisuutta. Sosiaalityöntekijän on tuettava lapsen perhettä erilaisin avohuollon tukitoimin, mutta toisaalta oltava valmis tekemään huostaanotto päätös, mikäli se tulee ajankohtaiseksi. Perheen voi olla vaikea luottaa sosiaalityöntekijään ja hänen vilpittömyyteensä. Samanlaisten haasteiden kanssa voi joutua painimaan myös sijaishuoltopaikan aikuiset, kun sosiaalityöntekijä tukee lapsen yhteydenpitoa tämän biologisiin vanhempiin, vaikka se koetaan lapselle haitalliseksi. Nämä tilanteen voivat aiheuttaa ristiriitoja sosiaalityöntekijän ja sijaishuoltopaikan aikuisten väliseen yhteistyöhön. Sosiaalityöntekijän on otettava työssään huomioon monia eri näkökulmia ja joskus niiden yhteensovittaminen voi olla hankalaa. Sijoituspaikkaa valitessa sosiaalityöntekijän on oltava rehellinen sijoituspaikan aikuisille ja kerrottava avoimesti, mikäli lapsella on sellaisia käyttäytymisen piirteitä, jotka voivat osaltaan vaikeuttaa sijoituksen jatkumista. Tieto auttaa sijoituspaikan aikuisia hakemaan tarvittavaa tietoa ja saamaan tukea työlleen, jotta lapsen tukeminen onnistuisi. (Sinkkonen 2015, 152 –153.)

Lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen välisen yhteistyön keskiössä on aina lapsen etu ja perheen tukeminen haastavassa elämäntilanteessa. Parhaimmillaan yhteistyö on ennaltaehkäisevää ja sillä pyritään turvaamaan lapselle turvalliset kasvuolosuhteet. Käytännön tasolla lastensuojelu tekee yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa esimerkiksi silloin, kun päiväkodista on tehty lapsesta lastensuojeluilmoitus, jonka perusteella sosiaalityöntekijä tekee selvityksen lastensuojelutarpeesta. Tämän jälkeen sosiaalityöntekijä kutsuu koolle palaverin, johon osallistuu hänen lisäkseen lapsen vanhemmat sekä

varhaiskasvatuksen työntekijä. Sosiaalityöntekijä voi tarvittaessa pyytää varhaiskasvatukselta kuvausta lapsesta päiväkodissa. Asiasta on yleensä hyvä sopia yhdessä vanhempien kanssa. Sosiaalityöntekijä voi käydä tapaamassa ja seuraamassa lasta myös päiväkodissa. Näissä tilanteissa on ensisijaisen tärkeää muistaa asiakasosallisuus niin, että toiminta on avointa eikä sitä toteuteta vanhempien selän takana. Yhteistyötä tulisi toteuttaa aina avoimesti ja luottamuksellisesti. Avaimia onnistuneeseen yhteistyöhön varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä ohjaa ratkaisu- ja voimavarakeskeinen vuorovaikutus, riittävä tiedonkulku ja oikea-aikaiset lastensuojeluilmoitukset. Parhaimmillaan toimintaa ohjaa yhteinen muutosprosessi, joka rakentuu asiakkaan kohtaamisissa niin lastensuojelussa kuin varhaiskasvatuksessakin. Tarpeen vaatiessa varhaiskasvatus voi pyytää myös konsultointiapua lastensuojelun sosiaalityöntekijältä. Lapsesta voidaan puhua nimettömänä, jolloin varhaiskasvatuksen henkilö voi esittää lapsen liittyvän huolensa ja saada näin lastensuojelun asiantuntijalta ohjausta siihen, kuinka asiassa olisi hyvä lähteä etenemään. (Socca-Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus 2019.)

6 SIJAISHUOLTO

6.1 Sijaishuollon järjestäminen

Lapsi on mahdollista sijoittaa kodin ulkopuolelle lastensuojelulain perusteella, joko avohuollon tukitoimenpiteenä, kiireellisesti sijoitettuna tai huostaanotettuna silloin, kun sijaishuolto on tarpeellista lapsen edun kannalta (Lastensuojelulaki 417/2007 37§, 38§, 40§). Ensisijainen sijaishuollon järjestämisen tapa on perhehoito verrattuna laitoshoittoon. Lapsen siirtäminen kasvuympäristöstä toiseen voi olla lapselle kuormittava ja raskas kokemus, eikä siihen pidä ryhtyä ilman painavaa syytä. Lapsen etu on aina tärkein ratkaisukriteeri sekä sijaishuollon järjestämisen tapaa, että sijaishuoltopaikan valintaa koskevissa päätöksissä. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on arvioitava lapsen etu kokonaisvaltaisesti edellä mainittuja asioita valmistellessaan. Lapsen ja hänen perheensä perus- ja ihmisoikeuksien, oikeusturvan sekä hyvän hallinnon vaatimusten toteutumiseen on sijaishuoltopaikan valinnassa kiinnitettävä erityistä huomiota, koska sijaishuollon toteuttaminen on julkinen hallintotehtävä. Lapsen sijaishuollon aikana vanhemmuuden vastuut jakautuvat useammalle eri taholle. Näitä tahoja ovat muun muassa valtio, lastensuojeluviranomainen, sijaishuoltopaikan edustaja sekä biologiset vanhemmat. (Enroos 2016, 229.) Näiden tahojen välinen yhteistyö on keskeisessä asemassa lapsen hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyön merkitykseen on aloitettu kiinnittämään yhä enemmän huomiota ja siitä on säädetty jo useammassa laissa.

Perhehoitolaissa säädetään perhehoidosta (Perhehoitolaki 263/2015). Perhehoidolla tarkoitetaan kyseisen lain mukaan lapsen hoidon järjestämistä perhehoitajan yksityiskodissa. Ammatillisella perhehoidolla puolestaan tarkoitetaan sellaista perhehoitoa, jota annetaan ammatillisessa perhekodissa ja joka toimii aluehallintoviraston antaman luvan perusteella. Perhehoidon järjestäminen perustuu perhehoitajan ja kunnan väliseen toimeksiantosopimukseen ja se on julkinen hallintotehtävä lastensuojelulain perusteella sijoitetun lapsen hoidon järjestämiseksi. Toimeksiantosopimuksen myötä vastuu lapsen arkipäivän hoidosta, huolenpidosta ja kasvatuksesta sekä

oikeus päättää niihin liittyvistä lapsen tavanomaiseen arkeen liittyvistä toimista ja toimenpiteistä siirtyä perhehoitajalle. Toimeksiantosopimuksella ei kuitenkaan voida siirtää lapsenhuoltolain mukaista lapsen huoltoon liittyvää oikeutta päättää lapsen henkilöä koskevista asioista. Toimeksiantosopimuksella ei myöskään voida siirtää perhehoitajalle sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle kuuluvaa päätäntävaltaa lapsen henkilöön liittyvissä asioissa. Näissä tilanteissa on kysymys merkittävästä julkisen vallan käyttämisestä, jota perustuslain mukaan voi käyttää ainoastaan viranomainen. Myöskään huoltajalla ei ole mahdollisuutta valtuuttaa perhehoitajaa toimimaan puolestaan, koska hänen oikeuttaan päättää lapsen asioista on rajoitettu. Lapsen sijaishuollon aikana lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on käytännössä oikeus päättää sellaisista lapsen henkilöön liittyvistä merkittävistä asioista, joilla on vaikutusta perhekodin tavanomaisen arjen ulkopuolelle. (Araneva 2016, 288, 304 – 309.) Lapsen sijaishuoltopaikalla on vastuu lapsen arkipäivän hoidosta, huolenpidosta ja kasvatuksesta. Vastaavalla sosiaalityöntekijällä on merkittävä vastuu lapsen asioista päättäessä, mutta sijaishuoltopaikalle siirtyy vastuu lapsen arkeen liittyvistä toimista ja toimenpiteistä. Näitä ovat esimerkiksi yhteisten sääntöjen mukaiset kotiintuloajat, nukkumaanmenoajat ja kotityöt. (Araneva 2016, 321 – 322.)

Sijaishuollossa olevien varhaiskasvatusikäisten lasten määrä on pysynyt melko samana 1990-luvulta vuoteen 2017 saakka. Sen sijaan sijaishuollossa olevien nuorten määrä on kasvanut kyseisenä aikana varsinkin 16 – 17 –vuotiaiden ikäryhmässä. Lasten sijoitusmuodot vaihtelevat maakunnittain. Yleisintä perhehoitoon sijoittaminen on Pohjois-Pohjanmaalla, jossa 72 % huostassa olevista lapsista on perhehoidossa. Koko maata tarkasteltaessa vastaava luku on 56 %. Lapset sijoitetaan lastensuojelulain mukaisesti ensisijaisesti perhehoitoon. (Lastensuojelulaki 417/2007 50§, Lastensuojelu 2017.)

Perhehoitoliitto ry on perhehoidon asiantuntijajärjestö. Perhehoidon kehittäminen, siitä tiedottaminen sekä perhehoitajien ja alueyhdistysten toiminnan tukeminen ovat perhehoitoliiton tehtäviä. Perhehoitoliitto on järjestö, joka toimii sijoitettujen lasten ja nuorten perhehoidon lisäksi ikäihmisten,

mielenterveyskuntoutujien ja vammaisten perhehoidon asiantuntijajärjestönä perhehoitajien tukena. (Perhehoitoliitto ry 2019.)

6.2 Sijaisperheen vanhempien rooli ja vastuu

Sijaishuoltopaikalla on keskeinen rooli lapsen arjen tukemisessa. Sijaishuoltopaikat tarjoavat lapselle kodin, sekä toteuttavat julkista tehtävää. Sijaisperheessä vanhempien vastuut jakautuvat useammalle eri taholle, joita ovat valtio, biologiset vanhemmat ja lastensuojeluviranomainen sekä sijaisperheen aikuiset. Julkisen tehtävän toteuttajina toimintaa ohjaavat sekä erilaiset kuntapoliittiset reunaehdot, että organisatoriset prosessit. Sijaishuollon toimintaa ohjaavat keskeisesti lainsäädännön sille asettamat velvoitteet, että palvelun tuottamisesta sovitut kriteerit. (Enroos 2016, 229 – 230.) Näiden lisäksi sijaishuoltopaikan on tarkoitus tarjota lapselle turvallinen paikka kasvaa ja kehittyä. Sijaishuoltopaikka on lapsen arjen mahdollistaja, jossa lapsi saa elää turvallisessa ympäristössä. Lastensuojelulaki (417/2007, 54 §) velvoittaa myös sijaishuoltopaikan toimijoita tukemaan lapsen yhteydenpitoa hänelle läheisiin ihmisiin, kuten biologisiin vanhempiin ja sisaruksiin. Sijaishuollon aikana lapsella on oikeus sivistyksellisiin oikeuksiin, joihin kuuluu oikeus varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen. Varhaiskasvatuksen tai perusopetuksen toteuttaminen sijaishuollon aikana kirjataan lapsen omaan asiakassuunnitelmaan. Hallitus on vuonna 2018 tehnyt esityksen lastensuojelulain lain muuttamisesta. Esityksessä pyritään vahvistamaan entisestään lapsen oikeuksia hyvään kohteluun, huolenpitoon ja kasvatukseen. Esityksessä on myös kiinnitetty huomiota moniammatillisen yhteistyön merkitykseen ja tärkeyteen. Esityksessä kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tulee tehdä yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa sekä sijoituksen valmistelun aikana, että sijoituksen aikana. Tämän lisäksi myös lapsen sijaishuollossa vastaavan työntekijän tulee toimia yhteistyössä varhaiskasvatuksen tai perusopetuksen järjestäjätahon kanssa. (HE 237/2018, 52 a §.) Parhaimmillaan yhteistyö on asiantuntijuuden jakamista. Yhteistyötä tehdään asiakaslähtöisesti, aina lapsen etu edellä. Olisi erittäin tärkeää, että yhteistyö eri toimijoiden välillä olisi riittävää

ja toimivaa, jotta lapsen etu tulisi huomioitua parhaalla mahdollisella tavalla. Vuoropuhelu ja riittävä tiedonkulku näiden eri toimijoiden välillä on keskeisessä asemassa lapsen tukemisessa.

6.3 Monialainen yhteistyö sijaishuollossa

Lapsen julkisesta huollosta vastaa vastaava sosiaalityöntekijä yhdessä sijaishuoltopaikan toimijoiden kanssa. Käytännössä tämä näkyy tiedonvaihtoon liittyvissä sopimuksissa sekä siinä miten vastaava sosiaalityöntekijä tukee sijaishuoltopaikan toimijoita, sekä arvioi ja valvoo sen toimintaa. Lapsen tilanteen seuraamiseksi tiedonvaihto on välttämätöntä, vaikka se onkin tarkkaan säädeltyä. Usein laitoksissa tai perhekodeissa olevien lapsien kohdalla vastaavalle sosiaalityöntekijälle lähetetään kausikooste tietyin väliajoin lapsen tilanteesta. Perhehoidossa olevien lasten kohdalla tietoja vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa vaihdetaan, mikäli lapsen asioissa on herännyt erityinen huoli tai muissa ajankohtaisissa asioissa. Tiedonvaihtoa tehdään tarvittaessa esimerkiksi puhelimitse, sähköposteilla tai sovitulla tapaamisilla. (Helavirta 2016, 214.) Usein perhehoitoon sijoitettujen lasten kohdalla perhehoitaja mielletään huostaanotetun lapsen lailliseksi edustajaksi lapsen varhaiskasvatukseen ja opetukseen liittyvissä asioissa. Perhehoitaja ei kuitenkaan ole lapsen virallinen huoltaja, eikä hänellä ole oikeutta käyttää lapsen puhevaltaa. Tästä esimerkkinä voi olla lapsen opetukseen liittyvät pedagogiset asiakirjat, jotka allekirjoittaa aina lapsen huoltaja, huoltajat tai lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä lastensuojelulain mukaisena laillisena edustajana. Oli kyse mistä tahansa lapsen opetukseen liittyvistä asiakirjoista tai lomakkeista, joihin tarvitaan huoltajan allekirjoitus, on yleisohjeena, ettei perhehoitaja voi sitä allekirjoittaa. Kuitenkin perhehoitaja hoitaa usein arkisen yhteydenpidon varhaiskasvatuksen ja koulun välillä. Tämän vuoksi perhehoitajalle on voitu esimerkiksi antaa käyttöoikeus lapsen koulunkäyntiin liittyvään sähköiseen asiointiin huoltajan lisäksi. (Araneva 2018, 232 – 233.)

Asiakassuunnitelmanneuvottelussa voidaan tarpeen mukaan sopia, että sijaishuoltopaikan edustaja voi hoitaa yhteydenpitoa lapsen kouluun tai päivähoitoon päivittäisissä asioissa. Sijaishuoltopaikan edustaja voi myös toteuttaa lapsen säännölliset käynnit neuvolassa tai terapiassa sekä muita huolenpitoon liittyviä tehtäviä. Mikäli lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä siirtää lapsen henkilöön liittyvää päätöksentekotoimivaltaa sijaishuoltopaikan edustajalle hän siirtää samalla tehtävänsä liittyvää virkavastuuta julkisen vallan käytöstä viranomaisorganisaation ulkopuolelle. Sijaishuoltopaikan edustajalla ei ole oikeutta pyytää lapsen henkilöön liittyviä lausuntoja tai yhteenvetoja esimerkiksi varhaiskasvatuksesta tai muusta vastaavasta paikasta. (Araneva 2016, 322 – 323.) Lapsen sijaishuoltopaikkaa sitoo vaitiolovelvollisuus, jonka vuoksi sijaishuoltopaikan edustaja ei voi jakaa kaikkea tietoa lapsesta tai tämän perheestä varhaiskasvatuksen henkilökunnan kanssa. Tietojen saanti ja luovutus edellyttää viranomaisasemaa, jota ei voida toimeksiantosopimuksella tai muulla tavoin siirtää yksityiselle sijaishuoltopaikalle. (Lastensuojelun käsikirja 2019c.)

7 TUTKIMUSMENETELMÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

7.1 Yhteisen tutkimisen haastattelu

Yhteisen tutkimisen haastattelua voidaan kuvata haastattelumenetelmänä, jossa osallistujat keskustelevat omien kokemustensa pohjalta keskustelun vetäjän johdolla. Yhteisen tutkimisen haastattelu on yhteistoiminnallinen tapa yhteistyön arvioimiseksi, koska kaikkien keskustelun osapuolten kokemuksia arvostetaan yhtäläisesti. Myös uusien näkökulmien avaaminen sekä uuden ymmärryksen luominen ovat yhteisen tutkimisen haastattelun tavoitteita. Yhteisen tutkimisen haastattelutilannetta voidaan pitää tilaisuutena tulla kuulluksi ja nähdyksi sekä tilanteena kuulla ja nähdä. Tiedon yhteisen rakentamisen ajatus tietynlaisena vuoropuheluna on menetelmän tärkeä lähtökohta. Menetelmää on luonnehdittu myös niin oppimistilaisuudeksi kuin laadunvarmennukseksi. Haastattelumenetelmän luonnetta kuvaa hyvin sen nimi ”Yhteisen tutkimisen haastattelu”. Alun perin haastattelumenetelmä on kehitetty perheterapiatyöskentelyn yhteydessä, mutta sitä on käytetty kaikkien sosiaali- ja terveydenhuollon ammattiryhmien työntekijöiden keskuudessa. Yhteisen tutkimisen haastatteluun on mahdollista kutsua erilaisia näkökulmia omaavia osallistujia. Kutsuttaessa haastatteluun on tärkeää selvittää tapaamisen tarkoitus ja luonne, sekä tuoda ilmi se, että haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Yhteisen tutkimisen haastattelun alussa on hyvä kerrata vaitioloon liittyvät asiat sekä haastattelun kulku, koska voi olla, että osallistujat eivät ole täysin hahmottaneet sitä, mistä menetelmässä on kyse. Keskustelun sujuminen on keskustelun vetäjän vastuulla, eli hän huolehtii ajankäytöstä ja tilanteen rakenteista, mutta ei itse osallistu aktiivisen keskustelijan roolissa tilanteeseen, vaan toimii vain haastattelijan roolissa. Keskustelutilanteen rakentavasta ilmapiiristä sekä turvallisuudesta huolehtiminen on yksi haastattelijan keskeisistä tehtävistä. (Rautkallio & Rautiainen 2016, 36 – 39, 44, 47.)

Yhteisen tutkimisen haastattelumenetelmää voi käyttää soveltaen erilaisissa tilanteissa; esimerkiksi terapeuttien ja asiakkaiden välisenä keskusteluna, työryhmän työohjaustilanteena tai perheterapeuttien koulutustilanteena. Jos

kysymyksessä on asiakkaiden ja terapeuttien yhteinen keskustelu, on huomioitava, että tilanne ei ole hoitotilanne, vaan näkökulma on asiakkaiden hoitosuhteen aikaisissa kokemuksissa siten, että työntekijöillä olisi mahdollisuus oppia työstään. Yhteisen tutkimisen haastattelumenetelmä soveltuu hyvin myös opinnäytetöiden tekemiseen sekä käytettäväksi arkityön kehittämisen menetelmänä, jolloin se voi liittyä esimerkiksi toiminnan kehittämiseen työyksikössä. Menetelmän hyvänä puolena voidaan pitää sitä, että mielenkiintoisen haastatteluaineiston saa kerättyä yhden tapaamisen aikana, eikä toteutus vaadi suurta ulkopuolista resurssointia. Luonnollisesti niin haastatteluaineiston analysointi kuin tutkijan perehtyminen haastattelumenetelmän käyttöön vaativat oman aikansa. Haastattelun tulokset on mahdollista analysoida esimerkiksi tapaustutkimuksena tai käsitellen osallistujien vastaukset erillisinä, jolloin yhteisesti rakennettu ymmärrys ei kuitenkaan tule kokonaisuutena esille. (Rautkallio & Rautiainen 2016, 39 -43.)

Yhteistutkimisen menetelmää on kokeiltu esimerkiksi pääkaupunkiseudulla sosiaalityöntekijöiden ja asiakkaiden välisenä yhteistyönä aikuissosiaalityössä ja lastensuojelussa hankemuotoisesti. Yhteistutkimisen menetelmää ja toimintaa on kuvattu tämän hanketoiminnan pohjalta Kati Palsasen Yhteistutkiminen, opas sosiaalityöhön -julkaisussa. Sen mukaan yhteistutkimisen periaatteita ovat suhteessa tapahtuva toiminta, vapaaehtoisuus, voimaantuminen, tasavertainen ja avoin asiantuntijuus, luottamus ja tunteminen, yhteissuunnittelu, yhteistoiminta, vaikuttaminen sekä eettisyys. Toiminnan toteutus voi vaihdella paljonkin yhteistutkijuuden menetelmää käytettäessä. Yhteisen tutkimisen käsite ei ole tarkasti määritelty, vaan se on enemmän ajattelu- ja toimintatapa ja näin ollen väljästi käytettävä menetelmä. Asiakkaiden ja työntekijöiden yhteistyö on kuitenkin keskeisessä roolissa ja tavoitteena on yhteisen tiedon tuottaminen niin, että osallistujat siitä hyötyvät. Yhteistä tiedonmuodostusta voidaan pitää myös sosiaalityön tekemisen välineenä ja toiminta voi olla osallistujille terapeuttista, vaikka se ei olekaan varsinaista terapia- tai vertaistukiryhmätoimintaa. (Palsanen 2013, 4 – 16; Tukiala, Hiltunen, Thomasen & Palsanen 2012.)

7.2 Yhteisen tutkimisen haastattelun toteutus

Yhteisen tutkimisen haastattelu valikoitui opinnäytetyömme tutkimusmenetelmäksi, koska se tarjosi meille uuden lähestymistavan tutkittavaan asiaan. Tutkimusmenetelmä antoi suunnan opinnäytetyön toteuttamiselle. Yhteisen tutkimisen haastattelun kautta saimme mahdollisuuden päästä kuulemaan asiantuntijoiden välistä keskustelua heidän kokemuksiinsa perustuen. Saman pöydän ääressä keskusteleminen oli vuorovaikutuksellista ja auttoi tarkastelemaan asioita eri näkökulmista käsin. Tutkimuksemme tavoitteena oli selvittää, miten monialaista yhteistyötä toteutetaan käytännössä huostaanotetun lapsen varhaiskasvatuksessa. Yhteisen tutkimisen haastattelun perusteella saimme tietoa monialaisen yhteistyön toteuttamisesta ja sen haasteista osallistujien näkökulmista heidän pohtiessaan työskentelyään. Myös keskusteluun osallistuneilla asiantuntijoilla oli mahdollisuus kuulla toisiaan ja näin vahvistaa ymmärrystä toisen ammattiryhmän edustajan näkökulmasta.

Yhteisen tutkimisen haastattelua varten halusimme saada keskusteluun mukaan lastensuojelun toimijoista sosiaalityöntekijän, varhaiskasvatuksen kentältä varhaiskasvatuksen opettajan sekä sijaishuollon puolelta sijaisperheen vanhemmat. Varhaiskasvatuksen opettajia lähestyimme lähettämällä infokirjeen (Liite 1) ja kutsun haastatteluun viidelle kunnallisessa varhaiskasvatuksessa työskentelevällä päiväkodinjohtajalle, jotka lähettivät kutsun edelleen kohderyhmäämme sopiville varhaiskasvatuksen opettajille. Sosiaalityöntekijää ja sijaisperheen vanhempia lähestyimme omien yhteistyöverkostojemme kautta. Näin saimme yhteisen tutkimisen haastatteluun mukaan osallistujat haluamistamme kohderyhmistä. Kaikilla osallistujilla oli vankka, vähintään noin kymmenen vuoden kokemus edustamassaan ammattiryhmässä työskentelystä. Haastatteluun osallistuneet toimijat työskentelivät samassa kaupungissa ja osalla toimijoista oli yhteisiä asiakaskontakteja. Yhteisen tutkimisen haastattelutilanteeseen lupautuneille asiantuntijoille lähetimme sähköpostitse yhteisen tutkimisen haastattelun sisällön eli haastattelurungon (Liite 2) etukäteen tutustuttavaksi. Tähän olimme kirjanneet tutkimuskysymyksen eli Miten

monialainen yhteistyö toteutuu huostassa olevan lapsen varhaiskasvatuksessa, sekä keskusteluteemat kysymyksineen.

Yhteisen tutkimisen haastattelun jaoimme neljään teemaan haastattelukysymyksiä tehdessämme. Teemoiksi valikoitui yhteistyön velvoittavuus, yhteistyön merkitys, yhteistyö käytännöt ja tiedonkulku sekä yhteistyön kehittäminen. Teemoiksi mietimme sellaisia kokonaisuuksia, joilla saisimme mahdollisimman laajasti kerättyä tutkimustietoa työtämme varten. Teemoissa kiinnitimme huomiota siihen, että ne olivat sellaisia kokonaisuuksia, joihin jokainen haastatteluun osallistunut pystyi tuomaan oman näkökulmansa esille sekä pohtimaan yhteisesti teemaa, ja tämä onnistuikin keskustelutilanteessa. Yhteisen tutkimisen haastattelun kautta halusimme nimenomaan kuulla käytännön kokemuksia ja näkemyksiä toimijoilta, joilla on pitkä kokemus toimimisesta sijaishuollossa olevan lapsen asioiden parissa.

Etukäteen toimitettu haastattelurunko sujuvoitti varsinaista keskustelutilannetta, kun kaikilla oli tiedossa keskustelun teemat ja niitä oli ollut mahdollisuus pohtia etukäteen. Haastattelun toteutimme omien yhteistyöverkostojen kautta varaamassamme neuvottelutilassa, joka sijaitsi kaupungin keskustassa sopivan lähellä kaikkia osallistujia. Oma neuvottelutila takasi sen, että saimme keskustella rauhassa ilman ulkoisia häiriötekijöitä. Mielestämme onnistuimme luomaan mukavan ja avoimen keskustelutilanteen, mihin luonnollisesti kaikki osallistujat omalla innostuneella ja motivoituneella suhtautumisellaan vaikuttivat. Keskustelutilanne kesti noin puolitoista tuntia. Keskustelun aikana tarjosimme päiväkahvit ja keskustelun päätteeksi annoimme pienen lahjan kiitokseksi osallistumisesta. Nauhoitimme keskustelun kuten aiemmin olimme sopineet haastatteluun osallistuvien toimijoiden kanssa. Käytössämme oli sekä perinteinen sanelin, että puhelimen sanelin -sovellus. Molemmat nauhoitteet onnistuivat teknisesti hyvin.

7.3 Aineiston analysointi

Aineiston olemme analysoineet sisällönanalyysin menetelmää käyttäen. Se on kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytettävä analysointitapa, jota voidaan käyttää tekstimuodossa olevien aineistojen analysoimisessa silloin, kun aineistosta halutaan tuoda esille keskeisiä asioita tiivistetysti sanallisessa muodossa aineiston informaatioarvoa menettämättä (Tuomi & Sarajärvi 2018). Aineistosta esille nousevat keskeiset asiat olemme kirjoittaneet haastattelukysymysten teemoittelun mukaisesti tutkimustuloslukuun, vaikka yhteisen tutkimisen haastattelutilanteessa keskustelua käytiin melko vapaasti edeten, eikä haastatteluteemoja käyty läpi järjestyksessä. Tämän ansiosta keskustelu oli hyvin luontevaa, mutta se tuo osaltaan haasteita tulosten raportointiin, koska keskustelun aikana teemat ikään kuin sekoittuivat ja niistä puhuttiin osin päällekkäin ja toisista teemoista keskusteltiin enemmän kuin toisista.

Haastattelutilanteen jälkeen kuuntelimme nauhoittamamme aineiston useaan kertaan ja litteroimme aineiston kirjoittamalla sen kokonaisuudessaan sanasta sanaan. Tästä tekstistä olemme koonneet haastattelun teemojen mukaisesti keskeisiä aineistosta esille nousseita asioita alleviivaten olennaiset asiat teemoittain värikoodein, jolloin aineiston kokonaisuuden hahmottaminen on ollut mielestämme helpompaa. Raporttiin olemme ottaneet mukaan useita aineisto-otteita, koska näiden kautta haastatteluun osallistuneiden toimijoiden kokemukset ja näkemykset tulevat mielestämme esille aidosti. Raportissa olemme osin yksilöineet toimijoiden näkemykset varsinkin aineisto-otteissa, jotta näkökulmat tulevat selkeästi ymmärrettäviksi. Osin olemme raportoineet yhteisen tutkimisen keskustelutilanteen yhteisenä kokemuksena.

8 TUTKIMUSTULOKSET

8.1 Yhteistyön velvoittavuus

Yhteistyön velvoittavuuteen liittyen yhteisen tutkimisen haastatteluun osallistunut sosiaalityöntekijä piti hyvänä asiana sitä, että lastensuojelulaki on täsmentänyt yhteistyön velvoittavuutta, mutta hänen mielestään sitä tulisi noudattaa edelleen paremmin kuin mitä tänä päivänä tehdään ja yhteistyön tekemiseen käytännössä tulisi jo opiskeluaikana tutustua paremmin. Keskustelijat toivat yhdessä pohtien esille sen, että yhteistyötä ja ”lähentymistä” pitäisi olla varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä enemmän heidän kokemustensa perusteella. Keskustelussa tuli sijaisperheen vanhemman esille nostamana, ja muiden toimijoiden myötäilemänä, vahvasti esille se, että yhteistyön toimivuus on velvoittavuudesta huolimatta usein sattumanvaraista; päiväkodit ja sosiaalityöntekijät huomioivat asioita hyvin eri tavoin. Esimerkiksi päiväkodin henkilökunnalla oli kokemuksia siitä, että sosiaalityöntekijät eivät osallistu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tai esiopetussuunnitelman tekemiseen pyydettyään. Yksi syy osallistumattomuudelle oli aineiston perusteella se, että sosiaalityöntekijät eivät koe sitä tarpeelliseksi. Toisaalta, kuten keskustelussakin tuli esille, lastensuojelulaki velvoittaa sosiaalityöntekijää kokonaiskuvan saamiseen lapsen tilanteesta, ja asiakassuunnitelmaan kuitenkin kirjataan kaikki kasvatukseen ja sijaishuoltoon liittyvät asiat. Keskustelun aikana ihmeteltiin yhteisesti tähän liittyen sitä, miten lapsen etua voi arvioida, jos ei tiedä lapsen arkea ja pidettiin oleellisen tärkeänä sosiaalityöntekijän osallistumista muun muassa varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen yhdessä varhaiskasvatuksen henkilöstön ja perhehoitajan kanssa.

”Että sillain mä mietin, että kyllähän tätä heijastelee erilaisten toimijoiden käytännöt. Että kyllähän se on ihan a ja o, että osallistutaan semmoisiin oleellisiin palaverihin, jotka liittyy lapseen”.
(Sosiaalityöntekijä)

Toisaalta yhteistyön velvoittavuudesta haastattelutilanteessa keskusteltaessa tuli esille toistuvia kokemuksia siitä, että yhteistyön osapuolia on ollut haasteellista tavoittaa ja yhteisiin tapaamisiin ei ole aina koettu olevan tarpeellista osallistua.

Esimerkiksi sosiaalityöntekijä on voinut kyseenalaistaa oman osallistumisensa tarpeellisuutta perhehoitajien kokemusten mukaan. Perhehoitajien kokemuksen mukaan tähän saattoi olla syynä se, että jotkut sosiaalityöntekijät kokivat, että perhehoitajat olivat sillä hetkellä enemmän perillä lapsen asioista ja osasivat paremmin avata lapsen sen hetkistä tilannetta. Tällöin sosiaalityöntekijät eivät nähneet omaa osallistumistaan niin tärkeäksi.

Keskustelussa todettiin, että resurssien niukkuus voi vaikuttaa osaltaan monialaisen yhteistyön tekemiseen ja esimerkiksi sisällön hallintaan tilanteissa, joissa sosiaalityöntekijällä on liian paljon asiakkaita vastuullaan. Toisaalta myös toimintakulttuuria, sitä miten asiat on totuttu tekemään, pidettiin merkittävänä monialaisen yhteistyön tekemiseen vaikuttavana asiana. Toimintakulttuuri voi olla (niukkoja) resurssejakin merkittävämpi tekijä yhteistyön toimivuuden näkökulmasta keskustelun perusteella.

”—toisaalta ajattelen, että on siihen aika paljon asenne ja semmoinen tapa suhtautua siihen työn tekemiseen ja asenne kuviot, että onhan se itseasiassa aika iso juttu. Tiedän paljon työntekijöitä, joilla on ollut paljon asiakkaita, mutta siitä huolimatta ovat tuon kuvion hoitaneet. Se riippuu paljon siitä, miten näet sen kokonaisuuden, jos katsot putkeen sitä omaa työtä eikä ymmärrä sitä kaikkea mikä vaikuttaa lapsen elämään, että jos siitä joku osa jää pois.” (Sosiaalityöntekijä)

”—työtä voi tehdä silleen, että laki edellä ja hankaloittaa kaikki yhteistyöt, pistää tukkoon kaikki kanavat, jos haluaa katsoa ja varmistaa ettei vaan tee väärin. Lakihan on tehty yhteistyön turvaamiseksi loppupeleissä. Totta kai siellä on sellaisia yksilöä suojaavia juttuja, mutta kyllä itse olen aina ymmärtänyt lastensuojelulain, että se on tehty suojaamaan lasta ja mahdollistamaan yhteistyön eikä niin, että se estäisi sitä. Ja täytyy kyllä sanoa, että tämän uran aikana olen törmännyt kollegoihin, jotka näkevät tämän asian eri tavalla ja ajattelee toisin, mutta itse pyrkinyt ajattelemaan silleen, että yhteistyö edistyisi”. (Sosiaalityöntekijä)

Myös varhaiskasvatuksen opettaja koki yhteistyön tekemisen todella tärkeänä velvollisuutena puolin ja toisin:

”Äärimmäisen tärkeää, sehän on kaikki lapsen hyvinvointia psyykkinen ja fyysinen. Ihan niin kun meidän tehtävä on pitää huoli siitä, että jos meillä on jotain epäilyjä niin kyllä meidän täytyy olla yhteydessä lastensuojeluun päin. Se on meidän velvoite”. (Varhaiskasvatuksen opettaja)

Keskustelussa tuli esille, että yhteistyötä on kyllä ainakin sosiaalihuollon näkökulmasta tehty aina, ja että on huolestuttavaa, jos esimerkiksi perhehoitajien kokemukset yhteistyön toimimattomuudesta tai vähyydestä yleistyvät. Yhteistyön tekemiseen liittyy ehkä ainakin osin epätietoisuutta toimijoiden työnjakoon ja tehtäviin liittyen, ja yhteistyön velvoittavuuden ja juridisten vastuiden näkökulmasta selkeä ”roolitus” olisi todella tarpeellista tuoda jokaisen toimijan näkyville. Haastattelun aikana keskusteluun nousi useamman kerran juuri epäselvyys toimijoiden rooleista ja siitä mitkä lapsen asiat ovat kenenkin vastuulla ja kenelle mistäkin asioista pitäisi tiedottaa.

8.2 Yhteistyön merkitys toimijoille

Yhteisen tutkimisen haastattelutilanteessa todettiin, että yhteistyön tekeminen on lapsen edun toteutumisen näkökulmasta tärkeää ja merkityksellistä myös toimijoille, vaikka yhteistyökumppanin merkitystä ei välttämättä aina heti ymmärräkään.

”sen merkitys on valtavan iso, että sitä yhteistyötä tehdään ja että kaikki, jotka ovat lapsen asioissa mukana niin on osallisia siihen”. ”Se on ihan mahdotonta toimia sen lapsen kokonaisedun vuoksi, jos kaikki toimijat eivät ole tietoisia”. (Sosiaalityöntekijä)

Varhaiskasvatuksen toiveena olisi saada lyhyt selonteko huostaanotetun lapsen tilanteesta ja tapahtuneesta, jotta he osaisivat suhtautua tarkoituksenmukaisella tavalla lapseen ja hänen mahdolliseen reagointiinsa päiväkotipäivän aikana, koska lapsi viettää usein merkittävän osan päivästänsä päiväkodissa. Sijaisperheen vanhemmat ovat kokeneet yhteistyön varhaiskasvatuksen suuntaan olevan pääosin myönteistä ja että he ovat saaneet tukea ja apua sieltä arjen haastaviin tilanteisiin, mitä ei tulisi tiedonvaihdon rajoittamisella

hankaloittaa. Kokemusten mukaan päiväkodissa on voitu huomioida lapsen erityisyys tai haasteet, joihin perhehoitaja on ikään kuin tottunut ja ajatellut pärjäävänsä, mutta joihin on varhaiskasvattajien huomioiden jälkeen etsitty yhdessä tukea.

Yhteisen tutkimisen haastattelussa yhteistyön merkityksestä keskusteltaessa todettiin, että

”Ois hirveän oleellista, että koko hoitoverkosto ois koolla, myös lapset ja vanhemmat, kaikki vanhemmat olis miettimässä sitä lapsen etua yhdessä ja sieltä löytyis se, miten edetään ja kaikilla olis sama suunta.” (Perhehoitaja)

Keskustelussa tuli esille myös se näkökulma, että esimerkiksi erikoissairaanhoidon palveluita lapselle haettaessa tarvitaan monia näkijöitä ja arjen kuvausta, jotta palveluiden saanti mahdollistuisi ja tässäkin päiväkodilla on merkitystä yhteistyön osapuolena. Keskustelussa mukana olleiden toimijoiden lisäksi neuvola ja biologiset vanhemmat koettiin tärkeiksi mahdollisiksi yhteistyöhön osallistuviksi toimijoiksi, joilla on paljon tietoa lapsesta.

8.3 Yhteistyön käytännöt ja tiedonkulku

Toimijoiden keskustellessa yhteistyön käytännöistä keskustelussa todettiin yksimielisesti, että vastuu yhteistyön rakentumisesta tulisi olla sosiaalityöntekijällä, mutta käytännössä perhehoitaja on usein se, joka yhteistyötä alkaa rakentamaan, toimii esimerkiksi verkoston kokoajana ja joka ikään kuin pitää lankoja käsissään. Kaikkia yhteistyön osapuolia palvelisi selkeä roolitus, jolloin tehtävät ja vastuut olisivat kaikille yhteistyön osapuolille määritellyt ja näin myös juridiset vastuut huomioitu. Tiedon vaihtoon liittyy eriäviä tulkintoja siitä mitä lapsesta saa kertoa ja mikä on oleellista tietoa hoitoon tai lapsen etuun liittyen, mutta keskustelun osallistujat olivat yhtä mieltä siitä, että tietoa on hyvin oleellista vaihtaa lapsen edun turvaamisen ja arjen sujuvuuden takia.

Yhteistyön käytäntöjä on keskustelun perusteella monenlaisia. Hyväksi ja toimivaksi yhteistyökäytänteeksi keskustelussa mainittiin sellaiset verkostot, joissa on yhdessä kehitetty asioita ja joissa on ollut mukana eri toimijoita. Toimivaa yhteistyötä kuvattiin keskustelussa seuraavalla tavalla:

”-semmoinen yhteistyö on niinku parasta ja rakentavaa ja avoimuutta edistävää, että ihmiset saavat äänensä kuuluviin”.
(Sosiaalityöntekijä)

”- milloin on toimiva käytäntö, niin silloin ku se prosessi on ollut selvästi määritelty. Sosiaalityöntekijä jotenkin johtaa sitä hommaa ja silla on hyvin selkeä se prosessi, miten se etenee sen lapsen kanssa. Kaikkien osallisten roolit on selvänä, kaikki tietää toisensa niin silloin se toimii. Mutta kyllä se on sosiaalityöntekijäjohtoinen, oltava vahvasti siellä ja silloin jokainen tietää oman tehtävänsä ja oman paikkansa ja jokainen tietää mitä tavoitellaan ja asiakassuunnitelma on tehtynä ja sinne on tavoitteet ja keinot määritelty. – Semmoiset on kyllä ihan parhaita prosesseja missä on ite ollu mukana”.
(Perhehoitaja)

Varhaiskasvatuksen näkökulmasta toimivaksi yhteistyömenetelmäksi kuvattiin lastensuojeluyhteistyösuunnitelmaa, joka tehdään yhdessä lastensuojelun toimijoiden kanssa. Suunnitelmaa tarkistetaan tietyin väliajoin. Tämän lisäksi varhaiskasvatuksen puolelta toivottiin, että sosiaalityöntekijät osallistuisivat aktiivisemmin lapsen varhaiskasvatussuunnitelma- ja lapsen esiopetussuunnitelmapalaveriin.

Myös mentor-toiminta perhehoitajille oli koettu hyväksi toimintamalliksi kunnan järjestämänä toimintamuotona sekä yksilö- että ryhmätyönohjaus, vaikkakin näiden toimintamallien toteutumisessa on luonnollisesti tapauskohtaisia eroja toimijoiden kokemusten perusteella. Perhehoitajat kokivat myös merkityksellisenä päiväkodista saamaansa tukea ja ajatuksenvaihtoa.

“- se on aika merkittävä, koska sehän on sen sijaisvanhemman kasvatuskumppani. Jos sitä tietoa ei saa vaihtaa niin sehän estetään se arjen tuki sijaisvanhemmalle ja se jos joku tietää sitä arkea niin se hoitopaikassa tai koulussa, sinnehän sitä voi jakaa sitä arjen taakkaa.” (Perhehoitaja)

“- Tai toisaalta niinkin, että jos ite tottuu vaan johonkin lapsen oireeseen ja päiväkotikiitos sitten sanoo, että ei ei, tämä on haastavaa, itse tottuu niihin haasteisiin ja sanotaan, että tällä on selvästi haasteellista ja tosiaan niin, että mä oon vaan pärjännyt sen kanssa. “ (Perhehoitaja)

Tiedonkulku on keskustelun perusteella usein perhehoitajan tehtävänä, vastuulla. Tämä voi olla käytännön ja arjen sujuvuuden näkökulmasta perusteltuakin, että perhehoitaja hoitaa käytännön asioita, mutta myös sosiaalityöntekijällä tulisi olla ajantasainen tieto lapsen asioista, esimerkiksi terapiakäynneistä tai varhaiskasvatukseen ja koulunkäyntiin liittyvistä asioista. Yhteisessä keskustelussa tuli esille, että on ollut tilanteita, joissa päiväkodilla ei ole ollut tietoa lapsen sijoituksesta, vaan tieto siitä tulee perhehoitajan välityksellä lapsen tullessa päiväkotiin tai perhehoitajan hänet sieltä hakiessa. Kyseiset tilanteet ovat haastavia, muun muassa siksi, koska päiväkodilla on vastuu lapsen luovuttamisesta oikealle henkilölle. Keskustelussa oltiin yksimielisiä siitä, että edellä kuvatun kaltaisia tilanteita ei tulisi olla, vaan tiedon pitäisi kulkea tapahtumien edellä. Tähän liittyen yhteisen tutkimisen keskustelun konkreettinen välitön hyöty oli, että sosiaalipäivystystä varten tekeillä olevaan hoidettavien asioiden tarkistuslistaan lisätään merkintä siitä, että tieto lapsen sijoituksesta tulee viedä yhteistyökumppaneille, esimerkiksi varhaiskasvatuspalveluihin heti kun päätös lapsen sijoituksesta on tehty.

8.4 Yhteistyön kehittäminen

Yhteistyön kehittämiseen liittyen varhaiskasvatuksen näkökulmasta toiveena on nopeampi tiedonkulku ja yhteydenotto lähtökohtaisesti sosiaalityöntekijän puolelta varhaiskasvatuksen suuntaan huostaanottotilanteista sen sijaan, että päiväkodilta yritetään tavoitella lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää. Hyvien käytänteiden jakamiseen tulisi yhteisen tutkimisen haastatteluun osallistuneiden asiantuntijoiden mielestä olla esimerkiksi alueellisia foorumeita, joissa kokemuksia ja toimivia käytäntöjä voisi jakaa. Perhehoitaja kertoi ehdottaneensa, että saisivat heti työpariksi sijaisperheelle ja verkostolle psykiatrisen sairaanhoitajan, joka olisi tukena tarvittaessa sekä aikuisille että

lapsille. Perhehoitajat ovat kokeneet saaneensa joissakin tilanteissa apua myös neuvolan puolelta, ja neuvola on keskustelun perusteella yhteistyötaho, joka olisi hyvä ottaa entistä enemmän mukaan yhteistyön tekemiseen jo varhaisessa vaiheessa.

Perhehoitajat kokivat, myös että sosiaalityöntekijät ottaisivat suurempaa vastuuta erityisesti lapsen biologisten vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä, erityisesti silloin kun puhutaan lapselle tarpeellisista palveluista, jotta tuen tarve ei näyttäytyisi pelkästään perhehoitajan näkemyksenä. Perhehoitajat kokivat välillä yhteistyön biologisten vanhempien kanssa turhauttavaksi, koska oli ristiriitoja siitä, mikä olisi lapsen edun mukaista. Näihin tilanteisiin perhehoitajat toivoivat saavansa enemmän tukea lapsen asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä.

“-sosiaalityöntekijällä on tosi iso rooli vakuuttaa taas se biologinen vanhempi siihen, että lapsi tarvitsee apua se, että äiti tukee sitä lasta siihen, että nyt tarvii, että ei ole pönkittämässä sitä, että ei tarvi. Ei tätä esimerkkiä, että ei terapiasta ole mitään hyötyä, ei siitä ole mitään hyötyä, vaan sen sosiaalityöntekijän pitäis vakuuttaa se vanhempi siinä sitten näitten faktojen perusteella, että lapselle on tärkeää, että hän käy näitä tiettyjä asioita käy terapiassa ja muissa, että sitten tämä bio tukisi sitä lasta siihen, eikä sitten törmäis siihen. Siinä on kyllä sosiaalityöntekijällä tosi iso rooli.” (Perhehoitaja)

“Yksi perhehoitaja siinä on aika monessa eri välikädessä, toiset haluaa toista ja toiset toista ja kolmas kolmatta ja sitten eletään siinä sitä arkea niitten välissä.” (Perhehoitaja)

Keskustelun aikana osallistujat pohtivat yhteistyön kehittämiseen liittyen myös sitä, mitä kukin haluaisi toisille toimijoille tuoda näkyväksi omasta näkökulmastaan. Varhaiskasvatuksen opettajan terveiset päiväkodin näkökulmasta liittyivät nopeamman tiedonsiirron toiveen lisäksi lapsen päiväkodissa viettämään aikaan eli heillä on mahdollisuus havainnoida lasta ja heillä on paljon tietoa lapsesta, josta myös muut lapsen huoltoon osallistuvat voivat hyötyä. Varhaiskasvatuksessa on mahdollisuus myös tuen tarjoamiseen esimerkiksi tunnetaitoryhmien avulla, jolloin kaikki lapset hyötyvät ryhmästä, eikä kukaan erotu erityisesti tuen tarvitsijaksi.

”-perhehoitajana tätä ajattelee niin ois hyvä muiden toimijoiden ehkä huomioida se, että sijaisvanhempi on vanhemman sijainen, että se on se arkivanhempi, että tavallaan sillä tavalla niinku voiko sanoa, että sillä kunnioituksella niinku kohdata että kun monesti se vastuu jää monista näistä asioista mitkä ei kuuluiskaan perhehoitajalle niin aito kuuleminen puuttuu sitten kun tehdään niitä isoja ratkaisuja, niin perhehoitajan ääni jää todella kapeaksi. Niin pitäis muistaa, että hän on se vanhemman sijainen ja arjesta vastaava sen lapsen elämässä sillä hetkellä, että sillä täytyy olla vahva rooli siinä koko prosessissa ja tuota se on sen lapsen etu ennen kaikkea”. (Perhehoitaja)

”Kyllä ainoa asia jolla päästään hyvään maaliin on se, että kaikki on osallisia.” (Sosiaalityöntekijä)

Yhteiset keskustelut kaikkien huostassa olevan lapsen asioiden hoitamiseen osallistuvien toimijoiden kesken nähdään väylänä lapsen kannalta vaikuttavan monialaisen yhteistyön onnistumiseen.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Monialaisen yhteistyön toteutuminen ja toimintakäytännöt vaihtelevat eri tilanteissa ja eri toimijoiden kokemusten mukaan. Tutkimuskysymykseen miten monialainen yhteistyö toteutuu huostaanotetun lapsen varhaiskasvatuksessa, löytyy näin ollen erilaisia näkökulmia. Yhteisen tutkimisen haastattelussa keräämämme aineiston perusteella moniammatillisen yhteistyön toimintakäytäntöjä, toimijoiden rooleja ja työtehtäviä, olisi tarpeellista selkiyttää. Aineiston perusteella monialaisen yhteistyön tekemistä pidetään todella tärkeänä huostassa olevan lapsen asioita hoidettaessa, mutta yhteistyö ei aina toteudu toivotulla tavalla ja sen toimivuuden koetaan olevan osin sattumanvaraista. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ohjautuu aineiston perusteella usein perhehoitajalle, vaikka kyseinen vastuu kuuluisi lain mukaan sosiaalityöntekijälle. Kaikki toimijat kyllä korostivat toimivan yhteistyön merkitystä ja sen tarjoamia mahdollisuuksia, mutta selkeät yhteiset toimintatavat puuttuvat monin osin. Tuloksissa nousi esille se, että toimivat käytännöt toimijoiden välillä saadaan rakennettua silloin kun prosessi on kaikille selkeästi määritelty. Asiakasprosessin pitäisi olla selkeästi sosiaalityöntekijäjohtoista. Hyvissä prosesseissa asiakassuunnitelmiin oli selkeästi kirjoitettu tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi, näin jokaiselle on selkeää mitä kohti ollaan menossa ja miten. Haastatteluaineistossa korostuivat mielestämme yhteistyön haasteet ja epäkohdat suhteessa hyvin toimiviin moniammatillisiin käytäntöihin, joita haastatteluun osallistuneet toimijat vähemmän kuvasivat yhteisen tutkimisen haastattelutilanteessa.

Monialaisen yhteistyön toteutuminen huostaanotetun lapsen varhaiskasvatuksessa on ajankohtainen, tarpeellinen ja mielenkiintoinen selvitystyön kohde. Monialaisen yhteistyön tulisi olla selkeää ja toimivaa, jotta lapsen arki voi sujua joustavasti ja lapsen edun ensisijaisuus toteutua. Varhaiskasvatusikäiset perhehoidossa olevat, huostaanotetut lapset ovat usein päiväkodissa ja voivat viettää siellä huomattavan osan päivästään, joten on todella tärkeää, että myös varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on tarvittava tieto lapsesta, jotta he osaavat suhtautua häneen tarkoituksenmukaisella tavalla ja

tarjota oikeanlaista tukea. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemät havainnot lapsesta päiväkodissa ovat myös puolestaan tärkeää tietoa sekä perhehoitajalle, sosiaalityöntekijälle että muillekin lapsen asioita hoitaville toimijoille. Monialaista yhteistyötä tehtäessä sekä tiedonvaihdon näkökulmasta ei voi jättää huomiotta lapsen biologisten vanhempien mahdollista osallisuutta arkeen.

Yhteisen tutkimisen haastattelu oli erittäin mielenkiintoinen toteuttaa ja keskustelu oli kaikin puolin antoisa. Kolmen toimijan eli sosiaalityöntekijän, perhehoitajan ja varhaiskasvatuksen opettajan saaminen samanaikaisesti haastattelutilanteeseen oli haastavaa, mutta onnistuimme siinä suunnitelmamme mukaisesti. Haastattelussa nousi esille paljon mielenkiintoisia asioita. Opinnäytetyötä suunniteltaessa meillä oli ennakkokäsityksiä yhteistyön toimivuudesta ja haasteellisuudesta eri toimijoiden välillä ja haastattelu vahvistikin osaa käsityksistämme. Opinnäytetyön teoriaosuudessa Laura Bronsteinin kehittämän mallin mukaisesti esittämämme moniammatillisen työskentelyn osa-alueet joustavuus, keskinäinen riippuvuus, uudelleen luodut ammatilliset toimintatavat, tavoitteiden yhteinen omistajuus ja prosessin reflektointi nousivat esille yhteisen tutkimisen haastattelun pohtivassa keskustelussa, vaikka niistä ei täysin näillä termeillä aina puhuttukaan. Myös kyseisen mallin mukaan työskentelyyn vaikuttavista tekijöistä eli ammatillisista rooleista, rakenteellisista- ja persoonallisista tekijöistä ja toimijoiden yhteisestä historiasta keskusteltiin yhteisen tutkimisen haastattelussa osittain osallistujalähtöisesti.

Yhteisen tutkimisen haastattelutilanteen järjestäminen siten, että keskustelussa olisivat olleet mukana varhaiskasvatuksen opettajan, sosiaalityöntekijän ja perhehoitajien lisäksi myös lapsen biologiset vanhemmat sekä esimerkiksi neuvolan terveydenhoitaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja mahdollisesti muitakin lapselle läheisiä hänen verkostoonsa kuuluvia henkilöitä, olisi tuonut lisää käytännön kokemustietoa heidän näkökulmistaan ja näin kaikki lapsen asioita hoitavat toimijat olisivat olleet tasavertaisesti edustettuina haastattelutilanteessa. Yhteisen tutkimisen haastattelutilanteelle varsinkin isommalla kokoonpanolla on hyvä varata reilusti aikaa, jotta kaikki ehtivät

rauhassa tuoda esille oman näkökulmansa sekä pohtia asioita yhdessä. Yhteisen tutkimisen haastattelutilanteessa on luultavasti vaikutusta myös sillä, ovatko tilanteeseen osallistuvat toimijat työskennelleet kyseisellä kokoonpanolla aikaisemminkin vai onko tilanne ensimmäinen, jolloin he työskentelevät yhdessä.

Opinnäytetyömme aineisto koostuu yhdestä yhteisen tutkimisen haastattelusta. Useamman haastattelun myötä aineisto olisi luonnollisesti laajempi ja yleistettävämpi sekä aineistoja olisi mahdollista vertailla keskenään kokemusten mahdollisten eroavaisuuksien näkökulmasta. Varhaiskasvatuksen opettajat, sosiaalityöntekijät ja perhehoitajat eivät luonnollisestikaan muodosta yhtenäistä asiantuntijajoukkoa, vaan heillä kullakin voi olla hyvin erilaisia kokemuksia yhteistyön toimivuudesta omassa asiantuntijaroolissaan, tapauskohtaisestikin. Jäimme pohtimaan yleisellä tasolla toimijoiden vuorovaikutuksen ja suhtautumistavan sekä asenteen merkitystä monialaiseen yhteistyöhön vaikuttavana tekijänä. Nämä seikat eivät varmastikaan ole merkityksettömiä, ja jokaisella toimijalla on mahdollisuus omalta osaltaan vaikuttaa ja olla mahdollistamassa entistä rakentavampaa monialaista yhteistyötä tulevaisuuden muuttuvissa tilanteissa, ensisijaisesti lapsen etu huomioiden.

LÄHTEET

Araneva, M. Lapsen suojeleminen. 2016. Toteuttaminen ja päätöksenteko. Helsinki: Talentum pro.

Araneva, M. 2018. Lastensuojelun perhehoito. Liettu: Balto Print.

HE 237/2018. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta. Viitattu 29.4.2019.
<https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2018/20180237#idp447123952>

Enroos, R. 2016. Lapsen tulo julkiseen kotiin. Huostassaolon ensi vaiheet sijaishuoltopaikkojen toimijoiden näkökulmasta. Teoksessa R. Enroos, R. Heino & T. Pösö (toim.) Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino, 224-260.

Helavirta, S. 2016. Lapsen asioista vastaaminen huostaanoton jälkeen sosiaalityöntekijöiden kuvaamana. Teoksessa R. Enroos, R. Heino & T. Pösö, (toim.) Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino, 188-223.

Helminen, J. 2017. Asiakkaan moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa. Helsinki: Edita.

Huhtanen, R. 2016. Vapaaehtoinen vai tahdonvastainen huostaanotto? Teoksessa R. Enroos, T. Heino & T. Pösö (toim.) Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino, 33-51.

Kalland, M. 2015. Kohti parempia lastensuojelun sijoituskäytäntöjä. Sopiva sijaiskoti lapselle-hankkeen tuloksia. Teoksessa J. Sinkkonen & K. Tervonen-Arnkil (toim.) Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Duodecim, 165-178.

Katisko, M., Kolkka, M. & Vuokila-Oikonen, P. 2014. Moniammatillinen ja monialainen osaaminen sosiaali-, terveys-, kuntoutus- ja liikunta-alojen koulutuksessa. Malli työssäoppimisen ja ammattitaitoa edistävän harjoittelun toteutusta varten. Tampere: Suomen yliopistopaino.

Kekoni, T., Mönkkönen, K., Hujala, A., Laulainen, S. & Hirvonen, J. 2019. Moniammatillisuus käsitteinä ja käytäntöinä. Teoksessa K. Mönkkönen, T. Kekoni & A. Pehkonen (toim.) Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus, 15 – 46.

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Laki lastensuojelulain muuttamisesta 542/2019. Viitattu 25.8.2019.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190542>.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812. Viitattu 28.4.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>

Lastensuojelu 2017. Tilastoraportti 17/2018. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 11.7.2019.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136409/Tr17_18_LASU.pdf?sequence=5&isAllowed=y.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Viitattu 13.7.2019.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L10>

Luoto, T. 2010. Sosiaalityöntekijän ja sijaishuollon työntekijöiden välinen yhteistyö. Tampereen yliopisto. Sosiaalityön tutkimuksen laitos. Pro gradu-tutkielma.

Mönkkönen, K., Kekoni, T. & Pehkonen, A. 2019. Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus.

Mönkkönen, K., Kekoni, T., Jaakola, A-M, Profiam Sosiaalipalvelut Oy:n henkilöstö & Pehkonen, A. 2019. Kohti monitoimijaisista kehittämistä. Teoksessa K. Mönkkönen, T. Kekoni & A. Pehkonen (toim.) Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus, 112 – 148.

Mönkkönen, K. 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä. Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus.

Neumanen, A., Kokko-Martiskainen, H. & Autio, S. Kuusamon varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyökäytäntöjen mallinnus. Teoksessa A. Vähärautio (toim.) Varhaista tukea ja kumppanuutta. Lapsen hyvä arki 2-hanke. Oulu: Oulun yliopisto, 95-98.
Viitattu 11.7.2019. http://www.sosiaalikollega.fi/hankkeet/pakaste2/lapsen-hyva-arki/lha2_loppuraportti.pdf

Palsanen, K. 2013. Yhteistutkiminen. Opas sosiaalityöhön. Viitattu 27.5.2019.
http://www.socca.fi/files/2335/Yhteistutkiminen-opas_sosiaalityohon_2.0_Kati_Palsanen.pdf

Perhehoitolaki 20.03.2015/263. Viitattu 11.7.2019.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150263>.

Perhehoitoliitto ry 2019. Viitattu 19.7.2019. <https://www.perhehoitoliitto.fi/>

Pyykkönen, R. 2013. Kehrä II. Asiakasosallisuus monitoimijaisessa yhteistyössä. Viitattu 11.7.2019.
http://www.socca.fi/files/3375/Kehra_II_loppuraportti_Riikka_Pyykonen.pdf

Rautkallio, A-M & Rautiainen, E-L. 2016. Yhteisen tutkimisen haastattelu. Perheterapia 2/2016, 36 – 49. Helsinki: Suomen Mielenterveysseura.

Saastamoinen, K. 2016. Lapsen suojele. Viranomaisten ja muiden toimijoiden välisenä yhteistyönä. Käsikirja arjen toimintaan. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Saastamoimen K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa. Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Prima Oy.

Salonen, M. 2015. Viranomaisyhteistyö ja salassapito. Pohjois-Suomen lasten kaste hanke. Viitattu 28.4.2019.

<https://www.innokyla.fi/documents/871706/df158ff8-fceb-4f1b-869e-5ac0780d5306>

Sandstöm, S., Keiski-Turunen, A., Hassila, L., Aunola, E. & Alahuhta, M. 2018. Moniammatillinen yhteistyö sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten kuvaamana. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 44. Viitattu 31.8.2019. <http://www.oamk.fi/epooki/2018/moniammatillinen-yhteistyososiaali-ja-terveysalan-ammattilaisten-kuvaamana/>

Sinkkonen, J. 2015. Mitä tulisi ottaa huomioon lasta sijoitettaessa. Teoksessa J. Sinkkonen & K. Tervonen-Arnkil (toim.) Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Duodecim, 148-164.

Socca-Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus 2019. Viitattu 4.7.2019. http://www.socca.fi/files/3182/Monitoimijaisen_yhteistyon_prosessimalli_Vantaa.pdf. <https://www.innokyla.fi/documents/871706/df158ff8-fceb-4f1b-869e-5ac0780d5306>

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301. Viitattu 19.7.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>

Terveydenhuoltolaki 30.12.2010/1326. Viitattu 19.7.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019a. Lastensuojelun käsikirja. Mitä on lastensuojelu. Viitattu 4.7.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019b. Lastensuojelun käsikirja. Sosiaalihuollon viranomaisen oikeus luovuttaa tietoja. Viitattu 27.4.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/hallinto/tiedon-hankkiminen-lastensuojelun-tarpeisiin-ja-sen-luovuttaminen/sosiaalihuollon-viranomaisen-oikeus-luovuttaa>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019c. Lastensuojelun käsikirja. Oikeus saada lasta koskevaa tietoa. Viitattu 23.5.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/hallinto/tiedon-hankkiminen-lastensuojelun-tarpeisiin-ja-sen-luovuttaminen/oikeudesta-saada-lasta-koskevaa-tietoa>

Tukiala, A-K, Hiltunen, E., Thomasen, T. & Palsanen, K. 2012. Yhteistutkijuus sosiaalityön menetelmänä. Viitattu 27.5.2019.
<https://www.innokyla.fi/web/malli111965>.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019. Viitattu 20.5.2019. <https://www.tenk.fi/>

Varhaiskasvatustilasto 13.7.2018/540. Viitattu 1.5.2019.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Viitattu 1.5.2019.
https://www.oph.fi/download/195244_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet19.12.2018.pdf

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja Oulun kaupungin paikalliset linjaukset 2017. Viitattu 24.7.2019.
<https://www.ouka.fi/documents/112792/131455/Oulun+kaupungin+varhaiskasvatussuunnitelma+11.5.2017.pdf/04d6ece7-e619-4cf6-8131-a3fcf94f938e>

LIITTEET

Liite 1 Informaatiokirje

Liite 2 Yhteisen tutkimisen haastattelun sisältö

Liite 1. Informaatiokirje

Hei!

Teemme opinnäytetyötä, jonka aiheena on “Monialainen yhteistyö huostaanotetun lapsen varhaiskasvatuksessa”. Etsimme yhteisen tutkimisen haastatteluun osallistujiksi varhaiskasvatuksen opettajaa, sosiaalityöntekijää ja perhehoitajaa, joilla on kokemusta huostaanotetun, sijaishuollossa olevan varhaiskasvatusikäisen lapsen asioiden hoitamisesta päiväkodissa.

Yhteisen tutkimisen haastattelu on menetelmä, jossa osallistujat keskustelevat aiheesta yhdessä opiskelijoiden ohjatessa keskustelua haastattelukysymysten avulla. Keskustelutilaisuus kestää noin 60 – 90 minuuttia.

Sinulla on haastattelun kautta mahdollisuus tuoda esille monialaiseen yhteistyöhön liittyen asiantuntijana kokemuksia ja näkemyksiä, oppia muiden kokemuksista ja opinnäytetyön tulosten raportoinnin kautta jakaa tietoa myös muille asiantuntijoille monialaisen yhteistyön toteutumisesta.

Osallistuminen on vapaaehtoista eikä haastateltavien henkilöllisyyttä tuoda esille missään opinnäytetyön tekemisen vaiheessa. Haastattelu nauhoitetaan, ja tallenne hävitetään opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

Keskustelutilaisuus järjestetään 19.6.2019 klo 13 XXX keskustassa osoitteessa XXX. Toivottavasti Sinulla on mahdollisuus osallistua tärkeän asian kehittämiseen! Olethan yhteydessä mahdollisimman pian. Yhteystiedot (xxx@xxx)

Yhteistyöterveisin Lapin ammattikorkeakoulun sosionomi -opiskelijat Maija Kohvakka ja Pauliina Berg-Pasanen

Liite 2. Yhteisen tutkimisen haastattelun sisältö

Opinnäytetyön tutkimuskysymys: Miten monialainen yhteistyö toteutuu huostassa olevan lapsen varhaiskasvatuksessa?

Yhteistyön velvoittavuus

- Varhaiskasvatuslaissa ja lastensuojelulaissa säädetään monialaisen yhteistyön tekemisestä. Miten tämä näkyy työkentällä teidän mielestänne käytännössä? Onko monialaisen yhteistyön merkitys muuttunut viime vuosina?
- Onko monialaiselle yhteistyölle varattu riittävästi resursseja?

Yhteistyön merkitys toimijoille

- Mikä merkitys monialaisella yhteistyöllä on eri toimijoille? Koetko monialaisen yhteistyön tärkeäksi ja merkitykselliseksi osaksi omaa työtäsi?
- Ovatko eri toimijoiden roolit ja tehtävät mielestänne selkeitä monialaisen yhteistyön tekemisen näkökulmasta? (Osallistuminen verkostoneuvotteluihin, vasu-keskusteluihin jne)
- Keiden eri toimijoiden tulisi mielestäsi olla mukana tekemässä yhteistyötä, kun puhutaan huostaanotetun varhaiskasvatuksikäisen lapsen asioista? Minkälaista yhteistyötä teette lapsen biologisten vanhempien kanssa?

Yhteistyön käytännöt ja tiedonkulku

- Millaisia toimivia yhteistyökäytäntöjä teillä on huostassa olevan lapsen verkostojen kanssa / asiantuntijoiden kesken?
- Minkälaisia haasteita toimivan yhteistyön näkökulmasta mahdollisesti esiintyy?
- Miten tiedonkulkua eri toimijoiden välillä toteutetaan?

Yhteistyön kehittäminen

- Onko sinulla kehittämissuhteita yhteistyöhön liittyen? Esimerkiksi miten lapsen etu tulisi paremmin huomioiduksi?
- Mitä toiset asiantuntijat voisivat oppia sinulta?
- Onko jotakin, mitä haluat vielä tuoda esille yhteistyön tekemiseen liittyen?